

Nr 193.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående domänverkets
övertagande av Kalix träindustriaktiebolags tillgångar
m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1936.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 6 mars 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON,
VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet samt cheferna för finans- och handelsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld:

I proposition den 20 maj 1927, nr 252, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupptagande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken av Norrbottens län, dels ock å riksstaten för budgetåret 1927/1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas

av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att tackas av lånemedel 1,500,000 kronor. Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927, nr 310, anmälde sitt beslut i frågan.

Kungl. Maj:t föreslog därefter i proposition den 27 januari 1928, nr 38, riksdagen att medgiva, att vid lämnande av det i förstnämnda proposition avsedda biståndet till återupprättande av industriell verksamhet i Nederkalix socken finge tillämpas de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för sistnämnda dag. I skrivelse den 17 februari 1928, nr 19, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

Vidare har Kungl. Maj:t i proposition den 20 mars 1931, nr 197, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge genom teckning av aktier ävensom genom vissa andra åtgärder lämna ytterligare bistånd till den av Kalix träindustriaktiebolag bedrivna industriella verksamheten i Nederkalix socken, allt i överensstämmelse med av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 20 mars 1931 angivna grunder, dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i nämnda aktiebolag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att tackas av andra statsinkomster än lånemedel. I skrivelse den 6 maj 1931, nr 179, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad sålunda föreslagits.

Slutligen har Kungl. Maj:t i proposition den 27 april 1934, nr 266, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att till stöd åt Kalix träindustriaktiebolag finge på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, utlämnas ett lån å 1,500,000 kronor, dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder: Fonden för låneunderstöd» för sagda ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Riksdagen har i skrivelse den 12 juni 1934, nr 381, förklarat sig bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Jag anhåller nu att till behandling få upptaga uppkommen fråga angående bland annat den fortsatta verksamheten vid Kalix träindustriaktiebolags anläggningar.

Historik.

Beträffande de omständigheter, vilka tidigare föranlett statsmakterna att ingripa stödjande på berörda område, ävensom i fråga om de i sådant hänseende vidtagna åtgärderna ber jag att i huvudsak få hänvisa till oförmådda propositioner och riksdagsskrivelser av åren 1927, 1928, 1931 och 1934. Här vill jag blott i korthet erinra om följande.

Frågans behandling år 1927.

Då aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilket ägde de i Nederkalix socken belägna sågverken vid Karlsborg och Båtskärsnäs, nödgades under åren 1924—1925 inskränka samt under år 1926 nästan helt och hållet nedlagga driften

vid dessa anläggningar, medförde detta inom kommunen en omfattande arbetslöshet. På grund härav sökte man därstädes bilda ett nytt aktiebolag huvudsakligen med intressenter från orten, vilket bolag skulle från aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, som gått i konkurs, förvärva sågverket vid Karlsborg ävensom en bolaget tillhörig sulfatfabrik därstädes, vilken redan tidigare nedlagts, och iståndsätta dessa anläggningar för en årlig tillverkning av cirka 15,000 ton sulfatcellulosa och 8,000 standards sågade trävaror. Underhandlingar inleddes dels med Ytterstforsbolagets konkursbo om förvärv av anläggningarna och dels med domänstyrelsen om leverans av erforderligt virke från statens skogar i Norrbotten. Under utredningsarbetet kom man till det resultatet, att det nya bolaget, för att detsammias ställning skulle bli tillräckligt stark och för att erforderligt biträde av vissa intresserade skulle säkerställas, måste hava ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Svårigheter mötte emellertid att anskaffa ett så stort aktiekapital, och sedan andra utvägar förgäves försökts, vände sig representanter för ortsintresset till Kungl. Maj:t med anhållan om statens bistånd för förverkligande av det eftersträfvade målet.

Den allmänna plan, från vilken man år 1927 utgick, var i huvudsak följande. Det skulle bildas ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Av minimikapitalet skulle 800,000 kronor tecknas av Ytterstforsbolagets konkursbo och likvideras genom överlåtande av konkursboets fastigheter vid Karlsborg med visst mindre undantag, 200,000 kronor tecknas och likvideras i vanlig ordning av enskilda samt återstoden, 2,000,000 kronor, tecknas antingen av staten eller av personer inom orten, vilka för ändamålet erhållit lån av staten. Lånen till dessa personer skulle, åtminstone i huvudsak, förmedlas av en för ändamålet bildad förening — föreningen Nederkalix industri u. p. a. — vilken skulle utlämna lån till sina medlemmar mot revers och säkerhet av aktier i bolaget, och skulle denna förening av staten erhålla lån intill ett belopp av högst 2,000,000 kronor mot säkerhet av de reverser, som lämnades av låntagarna hos föreningen, och de till pant för dessa reverser lämnade aktierna. Därest icke i form av lån för dylikt ändamål toges i anspråk hela det belopp av 2,000,000 kronor, som staten skulle tillhandahålla, skulle staten teckna aktier för återstoden, dock högst för 500,000 kronor. För att bolagets virkesbehov skulle i huvudsak säkerställas, skulle domänstyrelsen med bolaget avsluta ett långfristigt kontrakt om leverans av virke. Två alternativa förslag till dylikt kontrakt hade uppgjorts, för vilka redogörelse lämnades i propositionen nr 252 år 1927.

Angående *upplånandet av det kapital*, som för bolagets verksamhet erforderades utöver aktiekapitalet, hade vid tiden för förberedandet av 1927 års proposition några mera ingående förhandlingar icke förts, men man ansåg sig kunna påräkna, att det kreditinstitut, som varit förläggare för Ytterstforsbolaget, skulle vara villigt att tillhandahålla det blivande bolaget erforderlig kredit. Beträffande det sammanlagda kapitalbehovet förelågo olika beräkningar, vilka finnas återgivna i eller fogade vid oförmälda proposition nr 252 år 1927.

I nämnda *proposition nr 252* utvecklade chefen för socialdepartementet de skäl, som enligt hans mening starkt talade till förmån för att staten trädde hjälpende emellan, framför allt hänsynen till de befolkningsgrupper, som för sin existens vore beroende av ifrågasatt industri. Jag tillåter mig att i berörda hänseende liksom ock i fråga om vad departementschefen anförde rörande förutsättningarna för det ifrågasatta statsingripandet hänvisa till nämnda *proposition*.

Beträffande formen för lämnande av statens bistånd framhöll departementschefen, att i sådant hänseende föreslagits dels lån för teckning av aktier i det nya bolaget eller lån till detta bolag direkt, dels aktieteckning i viss omfattning från statens sida i det nya företaget, dels borgen för lån till aktieteckning. Då frågan i viss mån vore beroende av den finansiering i övrigt av företaget, som förhållandena anvisade såsom möjlig och lämplig, syntes avgörandet därutinnan enligt departementschefen böra överlämnas åt Kungl. Maj:t, med föreskrift dock att högst 500,000 kronor av det ifrågasatta beloppet finge användas för aktieteckning direkt av staten.

I sin *skrivelse den 8 juni 1927* uttalade *riksdagen*, bland annat, att statens deltagande i företagens finansiering helst icke borde taga den direkta aktieteckningens form. I avseende å förslagets detaljer framhöll *riksdagen* nödvändigheten av att, innan slutligt avtal om statshjälpen träffades, trygghet vunnits för att det blivande bolaget, utöver statshjälpen, förfogade över tillräckligt anläggnings- och rörelsekapital, varjämte *riksdagen* uttalade, att domänstyrelsens medverkan i den planerade hjälpaktionen endast borde lämnas på ett fullt affärsmässigt sätt.

Frågans behandling år 1928.

I januari 1928 hade arbetet för det nya bolaget fortskridit så långt, att dess bildande kunde anses säkerställt. Konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget hade erbjudit sig att teckna aktier för 850,000 kronor. I likvid för dessa skulle överlåtas dels förut omnämnda fastigheter, dels vissa båtar m. m., vilka konkursförvaltningen tidigare erbjudit sig att för en köpeskilling av 50,000 kronor sälja till det nya bolaget. Av medlemmar i föreningen Nederkalix industri u. p. a. (i det följande benämnd industriföreningen) hade tecknats aktier till ett belopp av något över 1,500,000 kronor, och det var meningen, att staten skulle teckna aktier för icke fullt 500,000 kronor, motsvarande vad som utav det av *riksdagen* beviljade anslaget, 2,000,000 kronor, icke toges i anspråk för lån till industriföreningens medlemmar. Även teckningen av ytterligare erforderligt belopp, 150,000 kronor, kunde anses säkerställd. Angående villkoren för det lån, som staten skulle lämna industriföreningen, hade i stort sett enighet vunnits, ehuru formellt avtal ännu icke kommit till stånd. Enligt särskilt avtal med domänstyrelsen hade för det nya bolagets räkning skett utstämpling och pågick avverkning av virke till den myckenhet, som erfordrades för driftens igångsättande.

Emellertid hade svårigheter mött att anskaffa det kapital, som utöver

aktiekapitalet erfordrades för drivande av den tilltänkta verksamheten. På begäran av den s. k. Kalixkommitténs arbetsutskott hade dåvarande vice verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman i juli 1927 verkställt en förnyad granskning av de tidigare gjorda kalkylerna rörande det nya bolagets kapitalbehov och rörande bärigheten av företaget. Ekman hade därvid kommit till det resultatet, att för anläggningarna erfordrades ett belopp av 4,700,000 kronor och såsom förlagskapital i runt tal 4,250,000 kronor, därvid han räknat med att det största kapitalbehovet skulle föreligga vid juni månads utgång, innan skeppningen ännu kommit i gång. Ekman hade vidare framhållit, att i vissa punkter jämkning borde begäras i det blivande kontraktet med domänstyrelsen. Efter erhållen del av denna utredning förklarade aktiebolaget svenska handelsbanken, att banken, om Kalixkommittén kunde på annat sätt anskaffa de medel, som erfordrades för sågens och sulfatfabrikens iordningställande, vore villig att tillhandahålla viss kredit intill ett belopp av 4,500,000 kronor. Såsom säkerhet för lånet fordrade banken dels förlagsinteckningar, motsvarande kreditens totalbelopp, och dels fastighetsinteckningar till samma belopp. Det blivande bolaget hade vidare ur industrilånefonden — mot av statskontoret godkänd säkerhet och på vanliga villkor beträffande lånetid, amortering m. m. — beviljats ett lån å 500,000 kronor. Postsparbanken hade tillförsäkrat bolaget ett lån å samma belopp, 500,000 kronor, på en tid av femton år, vilket lån skulle vara amorteringsfritt i tio år och därefter amorteras med en femtedel varje år. Säkerheten för dessa bägge lån skulle utgöras av två inteckningar i bolagets fastigheter å vardera 500,000 kronor med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 och 1,500,000 kronor. Botteninteckningen å 500,000 kronor skulle — jämte andra inteckningar med sämre rätt ävensom förlagsinteckningar — tillkomma banken såsom säkerhet för dess lån.

På angivna sätt skulle erhållas ett kapital av, inberäknat aktiekapitalet, 8,500,000 kronor. För fyllande av återstående kapitalbehov, omkring 500,000 kronor, ifrågasattes, att domänstyrelsen skulle medgiva kredit för betalningen för rotvärdet av levererat virke under intill ett år längre tid, än som avsågs i de uppgjorda kontraktsförslagen. Domänstyrelsen skulle med sådan kredit komma att på en gång hava fordran för rotvärdet av två års virkesleveranser, vilket värde enligt kontraktsförslagets priser skulle uppgå till omkring en miljon kronor. Såsom säkerhet för betalningsskyldighetens fullgörande skulle — i stället för den i kontraktsförslagen förutsatta bankgarantin — lämnas inteckningar i bolagets fastigheter till belopp, motsvarande nyssnämnda värde och till förmånsrätten liggande näst efter 3,250,000 kronor.

Rörande den sålunda uppgjorda planen framhöll chefen för socialdepartementet i *propositionen nr 38 till 1928 års riksdag*, att densamma i vissa avseenden avveke från den, som förelegat vid tidpunkten för 1927 års riksdagsbeslut, i det att dels kapital skulle från statens och statsinstitutioners sida tillhandahållas i större utsträckning, än som då förutsatts, och dels do-

mänstyrelsen skulle avstå från kravet på bankgaranti, vartill komme, att vissa smärre jämkningar skulle företagas i domänstyrelsens kontrakt. Därjämte vore enligt departementschefen att märka, att med hänsyn till inträffad ändring i konjunkturerna de föreliggande kontraktsförslagen, på vilka finansieringsplanen uppbyggts, dåmera syntes i vissa hänseenden vara mindre fördelaktiga för staten än vid den tid, då det i förslagen innefattade anbudet avgivits. Med hänsyn härtill ävensom till den omfattande kredit, som skulle lämnas av domänstyrelsen, syntes, anförde departementschefen vidare, sagda styrelse icke för sin del kunna anse den avsedda uppgörelsen såsom en under då inträdda förhållanden i alla avseenden affärsmässig sådan. Enär behovet av understöd till lindrande av arbetslösheten i orten vore lika stort som år 1927, syntes det dock departementschefen uppenbart, att den sistnämnda år beslutade hjälpkaktionen borde fullföljas. Departementschefen föreslog därför, att riksdagens medgivande skulle inhämtas till de ifrågasatta jämkningarna i grunderna för bistånd till återupprättandet av ifrågavarande verksamhet.

Såsom förut omnämnts lämnade 1928 års riksdag det sålunda begärda medgivandet. I sin skrivelse i ämnet den 17 februari 1928, nr 19, gjorde riksdagen, bland annat, ett uttalande av innehåll att, därest förluster skulle genom ett beslut i överensstämmelse med propositionen uppkomma för domänverket eller postsparbanken, riksdagen förutsatte, att sådana förluster skulle av staten täckas genom skattemedel.

Genom beslut sistnämnda dag bemyndigade därefter Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att bland annat teckna aktier högst till ett nominellt belopp av 500,000 kronor i det nya bolag, som skulle bildas och för vilket stiftelseurkund blivit upprättad. Med begagnande av detta bemyndigande tecknades för statens räkning aktier i bolaget till ett belopp av 398,500 kronor, medan av medlemmar i industriföreningen tecknades aktier till ett värde av 1,601,500 kronor.

Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 februari 1928 chefen för finansdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar underteckna en *överenskommelse mellan svenska staten, å ena sidan, och industriföreningen, å den andra*, vilken innehöll bland andra följande bestämmelser.

Under förutsättning att det bildades ett aktiebolag för drivande av fabriks- och sågverksrörelse vid Karlsborg i Nederkalix socken förband sig staten att försträcka föreningen ett belopp, motsvarande summan av de av föreningens medlemmar tecknade aktierna eller alltså 1,601,500 kronor. Det försträckta beloppet skulle användas till inbetalande av de sålunda tecknade aktierna. De inbetalda beloppen skulle anses såsom medlemmarnas lån hos föreningen, och skulle medlemmarna å dessa lämna reverser till föreningen med panträtt i aktierna.

Till säkerhet för lånet pantsatte föreningen föreningsmedlemmarnas å svenska staten transporterade reverser med tillhörande aktier.

Återbetalning av lånet skulle ske på det sätt, att av ursprungliga lånesumman skulle inbetalas den 30 juni ett vart av åren 1930 och 1931 fem procent, den 30 juni ett vart av åren 1932 och 1933 sex procent, den 30 juni ett vart

av åren 1934 och 1935 sju procent, den 30 juni ett vart av åren 1936 och 1937 åtta procent, den 30 juni ett vart av åren 1938 och 1939 nio procent samt den 30 juni ett vart av åren 1940, 1941 och 1942 tio procent.

Lånet skulle vara räntefritt till den 1 januari 1930. Från och med nämnda dag skulle lånet löpa med ränta, vilken, där ej annat följde av vad i kontraktet vidare sades, skulle utgöra fem procent om året och erläggas årligen den 30 juni. Staten skulle äga påfordra, att räntan från och med den 1 juli 1933 utgjorde högst sex procent om året, och skulle meddelande om att staten ville begagna sin rätt att höja räntan lämnas föreningen senast den 1 juni 1933. Hade staten icke begagnat denna sin rätt att bestämma räntan till det angivna maximibeloppet, skulle staten äga att för tiden från och med den 1 juli 1938 påfordra, att räntan skulle utgå med högst angivet belopp, sex procent om året.

Därest ränta eller amortering icke erlagts inom tre månader efter föreskriven förfallodag, skulle staten äga uppsäga lånet att i dess helhet omedelbart återbetalas.

I händelse föreningen icke fullgjorde sin betalningsskyldighet, skulle staten äga att genast utan föregående hembud eller iakttagande av andra i lag stadgade föreskrifter genom pantens realiserande göra sig betäckt för ej mindre kapitalet och räntan än även de med pantens vård och realiserande förenade kostnader ävensom att, därest panten icke lämnat tillgång till full betalning, för oguldna återstoden göra sin rätt mot föreningen gällande.

Överenskommelsen undertecknades av föreningen den 27 februari 1928 och av chefen för finansdepartementet å kronans vägnar den 3 mars 1928.

Den 29 februari 1928 bildades Kalix träindustriaktiebolag med uppgift att efter övertagande av de nedlagda industriella anläggningarna vid Karlsborg i Nederkalix socken därstädes bedriva sågverksrörelse och tillverkning av sulfatmassa. Enligt bolagsordningen äger Kungl. Maj:t utse två av styrelsens fem ledamöter jämte två suppleanter ävensom en revisor jämte suppleant. Bolagets aktiekapital uppgick vid starten till 3,004,500 kronor. Av detta belopp hade statsverket, som redan anförts, dels direkt tecknat 398,500 kronor, dels ock möjliggjort aktieteckning från orsbefolkningens sida genom omförmälda lån å 1,601,500 kronor till industriföreningen, vilket lån statskontoret genom brev den 9 mars 1928 anbefalldes att i enlighet med överenskommelsen utbetala till föreningen. Å lånet har föreningen uppburit 1,597,700 kronor.

Genom brev den 5 april 1928 bemyndigade Kungl. Maj:t vidare domänstyrelsen att med Kalixbolaget träffa *avtal rörande virkesleverans*. Beträffande huvudsakliga innehållet i detsamma torde jag få hänvisa till propositionen nr 197 år 1931 (sid. 8).

Frågans behandling år 1931.

Kungl. Maj:ts proposition till 1931 års riksdag föränleddes av en av *Kalix träindustriaktiebolag* hos Kungl. Maj:t gjord framställning, vilken gick ut på dels nyteckning av aktier från statens sida till ett belopp av 2,000,000 kronor, dels nytt kontrakt med domänstyrelsen om virkesleverans och dels jämkning i priserna enligt det då gällande kontraktet för under vintern 1930/1931 avverkat virke.

I sin framställning framhöll bolaget, att byggnadsprogrammet för såväl sågverket som sulfatfabriken genomförts inom avsedd tid utan att de beräknade kostnaderna nämnvärt överskridits. Emellertid hade genom det våldsamma priset å sulfatmassa och i mindre mån även till följd av minskat värde å råvarulagret i säkerheten för förlagskrediten uppstått en brist, som beräknades till 1,105,000 kronor och för vilken vederbörande bank fordrade täckning. Därjämte hade bolaget en förfallen skuld till domänstyrelsen för levererat virke å cirka 260,000 kronor. Slutligen erfordrades för driftens upprätthållande under tiden till den 1 juli 1931 ett driftsförlag av cirka 635,000 kronor. Det behövliga kapitalbehovet rörde sig sålunda om cirka 2,000,000 kronor. Det syntes bolaget mest rationellt, att det erforderliga kapitaltillskottet anskaffades genom ökning av aktiekapitalet, och borde det nya aktiekapitalet enligt bolagets mening i sin helhet tecknas av staten. — I syfte att få till stånd en revision av då gällande virkeskontrakt hade förhandlingar förts med domänstyrelsen, vilka förhandlingar resulterat i ett förslag till avtal, som vore av beskaffenhet att även vid en vikande konjunktur möjliggöra driftens upprätthållande. Beträffande de avvikelser, som sagda avtalsförslag uppvisade i jämförelse med det då gällande avtalet, får jag hänvisa till propositionen nr 197 år 1931 (sid. 12).

Efter att hava konstaterat, att läget vore sådant, att det syntes uteslutet, att bolaget skulle kunna utan ytterligare bistånd i en eller annan form fortsätta sin verksamhet, framhöll föredragande departementschefen i *propositionen nr 197 år 1931*, att en stor del av befolkningen i Nederkalix kommun och omnejd för sin utkomst vore helt eller delvis beroende av den arbetsförtjänst, den kunde erhålla genom bolaget. Ett nedläggande av bolagets drift komme därför att i utomordentlig grad försvåra den omfattande arbetslöshet, som redan under dåvarande förhållanden vore rådande och som under årens lopp föranlett vidtagande av åtskilliga hjälpåtgärder från arbetslöshetskommissionens sida. Denna ökade arbetslöshet skulle givetvis sträcka sina verkningar även till befolkningsgrupper, som icke direkt arbetade för bolagets räkning. Det kunde därför med visshet förutsägas, att en driftsinställelse vid Karlsborgsverken skulle få ödesdigra konsekvenser för kommunen i dess helhet samt för statsverket nödvändigöra långt gående åtgärder till hjälp åt det växande antalet arbetslösa. Härtill komme de med hänsyn till Kalixbygdens isolerade läge föreliggande svårigheterna att överföra arbetskraften till andra orter. I betraktande av de sålunda anförda omständigheterna ävensom med tanke på de särskilda intressen, staten som den huvudsakliga skogsägaren hade i dessa trakter, syntes det önskvärt, att bolaget kunde fortsätta sin verksamhet. Detta kunde emellertid bliva möjligt endast därigenom att staten tillskötte de för nödigt bistånd åt bolaget erforderliga medlen.

Departementschefen framhöll vidare, att man vid bedömandet av frågan om dylikt bistånd icke finge bortse från det förhållandet att, om dåvarande priset förhållanden komme att förbliva oförändrade under en längre tid, ytterligare förluster för bolaget icke torde kunna undgås. På grund av den stora

betydelsen ur olika sociala synpunkter av rörelsens fortgång hade departementschefen dock kommit till den uppfattningen, att staten borde för Kalixbolaget möjliggöra att i dittillsvarande omfattning fortsätta verksamheten.

Statens bidrag borde enligt departementschefen bestämmas till 2,000,000 kronor och erhålla formen av aktieteckning. Vidare förordade departementschefen, att kontraktet med domänstyrelsen måtte ersättas med ett nytt, som närmare anslöte sig till de varierande prislägena. Det nya avtalet syntes lämpligen kunna avfattas i enlighet med det föreliggande förslaget, därvid dock bestämmelserna i avtalsförslaget borde jämkas på sätt bolaget ifrågasatt. Beträffande slutligen priserna för det virke, som avverkades för bolaget under vintern 1930/1931, tillstyrkte departementschefen, att bolagets hemställen på det sättet bifölles, att bolaget berättigades att för sagda vinters virkesleverans erlægga betalning enligt priser, som motsvarade de i allmänna marknaden gällande. Särskilt avtal skulle därom träffas mellan domänstyrelsen och bolaget.

I sin förenämnda *skrivelse den 6 maj 1931, nr 179, biföll riksdagen* Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens hemställen gjorda förslag. Riksdagen uttalade därvid bland annat, att det begärda kapitaltillskottets lämnande syntes vara oundvikligt. I detta avseende hade riksdagen uppmärksammat den av departementschefen framlagda motiveringen, vari bland annat framhållits de allvarliga konsekvenser en driftinställelse vid Kalixverken skulle få, i första hand för vederbörande kommun, men ock för statsverket i form av långt gående arbetslöshetsåtgärder. Då därjämte till stöd för propositionens förslag kunde åberopas de opåräknade svårigheter, som uppkommit genom den inträdda starka konjunktuiromkastningen, särskilt kännbar på trävarumarknaden, hade riksdagen ej ansett sig kunna motsätta sig förslaget. Riksdagen uttalade därjämte, att den förväntade, att de till buds stående arbetstillfällena fördelades på sådant sätt, att största möjliga antal arbetare måtte under olika perioder erhålla arbetsinkomst.

Genom beslut den 8 maj 1931 bemyndigade *Kungl. Maj:t* chefen för handelsdepartementet att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar teckna aktier i bolaget å nominellt 2,000,000 kronor. Ifrågavarande aktieteckning fullgjordes därefter.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 21 maj 1931 åt domänstyrelsen att med bolaget träffa dels nytt avtal rörande virkesleveranser dels ock särskilt avtal rörande betalning för leveranserna under vintern 1930/1931, allt i överensstämmelse med föredragande departementschefens uttalande i propositionen nr 197 år 1931.

Frågans behandling år 1934.

Till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1934 års riksdag låg en av särskilda sakkunniga verkställd utredning, föranledd av en utav Kalixbolaget i skrivelse den 5 juli 1933 gjord framställning. Bolaget anhöll i berörda skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte av tillgängliga medel bevilja bolaget ett lån å 1,000,000 kronor mot säkerhet av inteckningar i bolagets fastigheter. Till

stöd härför anförde bolaget bland annat, att det år 1930 inträffade priset på å bolagets produkter fortsatt även under år 1931 och åsamkat bolaget en förlust av i runt tal 760,700 kronor samt att man måste räkna med att bolagets skuld till domänstyrelsen, som vid årsskiftet 1932/1933 uppgått till 981,425 kronor 89 öre och som förfölle till betalning den 15 september 1933, icke skulle kunna infrias inom föreskriven tid.

Sedan bolagets mellanhavande med domänstyrelsen tillsvidare ordnats genom ett uppskov med betalningen av större delen av sistnämnda belopp, uppdrog Kungl. Maj:t den 19 januari 1934 åt t. f. försäljningschefen hos domänstyrelsen K. O. Norlin och civilingenjören E. W. Bosæus att inom socialdepartementet såsom sakkunniga biträda med utredning angående Kalix träindustriaktiebolags kapitalbehov och förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar.

I avgiven promemoria framhöll de *sakkunniga*, att bolaget icke av egna medel kunde fullgöra den framskjutna likviden samt att bolagets ställning i övrigt vore sådan, att det för upprätthållande av drift i den utsträckning, som bolagets nuvarande resurser medgäve, behövdes viss förstärkning av rörelsekapitalet utöver vad som erfordrades för gäldande av skulden till domänstyrelsen. De sakkunniga uttalade vidare, att ej blott de för Kalixbolagets tillkomst avgörande sociala skälen, vilka alltjämt hade full aktualitet, motiverade åtgärden för företagets framtida bestånd. Även ur nationalekonomisk synpunkt torde företaget, trots därmed förbundna förluster för aktieägarna, haft fullt berättigande. De åtgärder, som i anledning av bolagets iråkade läge främst torde ifrågasättas, vore enligt de sakkunnigas förmenande antingen att uppskjuta en definitiv sanering av företaget till dess bolagets nuvarande kontrakt om virkesleveranser från domänverket utginge vintern 1935—1936 samt tillsvidare lämna bolaget erforderlig kapitalförstärkning i form av lån eller ock att snarast genomföra den erforderliga saneringen av företaget. Vid förstnämnda alternativ beräknade de sakkunniga det totala erforderliga lånebeloppet till 1,440,000 kronor eller i runt tal 1,500,000 kronor, varav 1,290,000 kronor för tillgodoseende av det omedelbara finansieringsbehovet, 75,000 kronor, för anordnande av hyvleri samt 75,000 kronor för rationellare utnyttjande av träbränsle. Beträffande de sakkunnigas uttalanden i övrigt rörande förenämnda båda alternativ tillåter jag mig hänvisa till propositionen nr 266 år 1934 (sid. 22—24).

I sin promemoria hava de sakkunniga även påtalat vissa missförhållanden i fråga om industriföreningen samt i anslutning därtill anført, att föreningens trädande i likvidation syntes ofrånkomligt och att därmed icke borde uppskjutas, även om ett definitivt ordnande av bolagets förhållanden ännu icke skulle anses lämpligt. I det följande torde jag få anledning återkomma till de sakkunnigas uttalanden i detta ämne.

I omförmälda *proposition nr 266* yttrade föredragande departementschefen, att den verkställda utredningen gäve vid handen, att driften vid Kalixbolagets anläggningar icke kunde upprätthållas, därest ej bistånd i en eller annan form lämnades bolaget. Departementschefen pekade på tidigare un-

der frågans riksdagsbehandling gjorda uttalanden om att de naturliga betingelserna för en industriell anläggning av ifrågavarande typ inom Kalixorten vore ungefär likvärdiga med betingelserna på andra håll, där liknande industriell verksamhet dreves. Av utredningen syntes ock framgå, att ett uppehållande av sågverks- och cellulosaindustri inom övre Norrbotten vore att föredraga framför en transport av råvaran till sydligare belägna industrier. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen, att staten bäst tillgodosåga sina ekonomiska intressen i företaget genom fortsatt drift vid dess anläggningar. Emellertid borde frågan om ytterligare bistånd från statens sida för driftens uppehållande framför allt ses ur sociala synpunkter. Då en omfattande arbetslöshet förefunnnes inom Nederkalix kommun, skulle ett nedläggande av bolagets verksamhet självfallet i hög grad försvåra de rådande förhållandena.

Departementschefen framhöll vidare, att omständigheterna vore sådana, att det icke gäves rådrom för mera ingående överväganden, enär risken för driftens inställande av brist på rörelsekapital syntes överhängande. Förden skull nödgades han inskränka sig till att föreslå, att bolaget nu tilldelades lån av statsmedel för likviditetens återställande. Lånebeloppet borde lämpligen bestämmas till 1,500,000 kronor.

Härjämte tillkännagav departementschefen sin avsikt att snarast införa Kungl. Maj:t framlägga förslag till en allsidig och sakkunnig utredning av frågan om förevarande industris upprätthållande och den medverkan från statens sida i olika hänseenden, som i fortsättningen kunde befinnas böra ifrågakomma. I samband därmed borde det mycket otillfredsställande sätt, på vilket industriföreningen fullgjort sina förpliktelser gentemot statsverket, bliva föremål för närmare undersökning i syfte att jämväl i detta avseende förutsättningar för ordnade förhållanden kunde uppnås.

1934 års riksdag biföll, såsom redan berörts, Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens hemställda framlagda förslag. Därvid uttalade riksdagen, att det förhållandet, att framställning nu måst göras om ytterligare statsunderstöd till Kalixbolaget uppenbarligen måste framstå som beklagligt. Avgörande för riksdagen vid dess prövning av frågan hade varit de vittgående ekonomiska och sociala följder, som ett avbrott i bolagets verksamhet skulle få för den redan förut av arbetslöshet hårt drabbade Kalixbygden. Mot den ifrågasatta utredningen uttalade riksdagen icke någon erinran men betonade angelägenheten av att därvid också utan vidare dröjsmål undersöktes de i propositionen anmärkta förhållandena beträffande industriföreningen.

Ytterligare vidtagna åtgärder.

I anslutning till förenämnda uttalanden i propositionen till 1934 års riksdag anbefalldes Kungl. Maj:t den 28 september 1934 länsstyrelsen i Norrbottens län att verkställa viss undersökning rörande industriföreningen. I statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag uttalade föredragande departementschefen, att den i nämnda proposition jämväl i utsikt ställda utredningen rörande Kalixindustrin torde förutsätta tillgång till bok-

slutet för år 1934, varför han icke då vore beredd att påkalla åtgärder för dess igångsättande. Den åt länsstyrelsen uppdragna undersökningen borde avse att bringa full klarhet rörande föreningens förhållanden. Uppenbarligen borde därvid särskilt övervägas, huruvida föreningen borde träda i likvidation eller om en eventuellt erforderlig avveckling borde försiggå i annan ordning eller slutligen om anledning förefunnes att upprätthålla föreningens verksamhet. I detta sammanhang påkallade även sättet för ordnandet av föreningens mellanhavande med staten uppmärksamhet. Därjämte borde undersökas, i vilken utsträckning föreningsmedlemmarna ägde förmåga att fullgöra sina åtagna förpliktelser och vilka åtgärder, som kunde böra vidtagas, då sådan möjlighet visades föreligga. På grundvalen av ifrågavarande undersökning borde utarbetas förslag till förhållandenas fullständiga ordnande.

Med skrivelse den 6 april 1935 inkom *länsstyrelsen* med den begärda utredningen, innefattande en fullständig tablå över föreningens medlemmar samt dessas förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Länsstyrelsen har för sin del hållit före, att svaret på frågan huruledes i olika hänseenden borde förfaras med föreningen vore praktiskt taget helt avhängigt av den blivande lösningen av problemet rörande Kalixföretagets framtida verksamhetsformer. Vid sådant förhållande har länsstyrelsen funnit sig sakna anledning att närmare diskutera spörsmålet om föreningens upprätthållande eller avveckling. Jag torde i det följande få tillfälle att närmare ingå på resultatet av länsstyrelsens utredning.

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade vidare chefen för socialdepartementet den 31 december 1934 såsom särskild utredningsman direktören S. Boman med uppdrag att på grundval av en ingående undersökning av Kalix träindustriaktiebolags ekonomiska ställning åvägbringa en genomtänkt ekonomisk plan på längre sikt för verksamhetens upprätthållande i syfte att skapa underlag för ett definitivt ordnande av företagets förhållanden.

Den sålunda tillkallade *utredningsmannen direktören Boman* framlade i skrivelse den 20 mars 1935 resultatet av den av honom med biträde av överingenjören Y. Sundblad verkställda undersökningen. I skrivelsen framhölls, bland annat, att bolaget förbrukat så stor del av sitt aktiekapital, att eventualiteten av bolagets trädande i likvidation måste tagas under övervägande. Därtill komme, att det syntes vara omöjligt att med någon grad av säkerhet bedöma bolagets utsikter att i framtiden existera såsom ett fristående företag med tillräcklig bärkraft att emotstå konjunkturernas växlingar. I varje fall borde emellertid bolagets kreditavtal med den förläggande banken enligt utredningsmannens uppfattning bereda möjlighet att — tack vare fullgod säkerhet — åtminstone under år 1935 fortsätta rörelsen utan störande penningbrist. Utredningsmannen framhåller vidare, att bolaget för sin virkesförsörjning huvudsakligen vore beroende av domänstyrelsen samt att staten genom domänstyrelsen med betydande kapitalinvesteringar under senare år igångsatt egen sågverksrörelse i Norrbottens län först vid Sandvik och se-

dermera vid det inom samma socken som Kalixanläggningarna belägna Båtskärnäs. I anslutning härtill anför utredningsmannen, att — om statsmakterna fortfarande vore av den uppfattningen, att driften vid såväl Kalixbolagets som domänstyrelsens anläggningar borde med hänsyn till rådande arbetslöshet upprätthållas — det syntes uppenbart, att ledningen av denna geografiskt sammanhängande industrigrupp borde förenas på en hand. Det enda organ, som därvid torde kunna ifrågakomma, vore domänstyrelsen. Många synpunkter talade emellertid för att det sammanslagna företaget finge formen av ett av domänstyrelsen ägt och dirigerat aktiebolag, i vars styrelse och revision borde ingå, bland andra, sakkunniga och ojäviga representanter för sågverks- och cellulosaindustrin. Beträffande frågan hur en sådan sammanslagning borde organiseras anför utredningsmannen, att densamma möjligen komplicerades genom förhållanden inom industriföreningen men att, om juridiska hinder ej föreläge, det enklaste förfarings sättet vore, att Kalixbolaget trädde i likvidation samt att till det nybildade bolaget till skäligt pris försåldes samtliga tillgångar med skyldighet för sistnämnda bolag att i första hand infria det äldre bolagets skulder till banker och övriga enskilda kreditorer. Samtidigt skulle anläggningarna vid Sandvik och Båtskärnäs efter enahanda värderingsgrunder överlåtas på det nya bolaget. Enligt utredningsmannens uppfattning kunde storleken av det aktiekapital och den förlagskredit, som domänstyrelsen skulle investera, ej på förhand beräknas utan måste anpassas efter de värden, som komme att ligga till grund för respektive överlåtelser samt den omfattning, det nya bolagets rörelse borde få i framtiden. Detta senare spørsmål vore i första hand avhängigt av storleken av de skogligen tillgångar, som domänstyrelsen förfogade över i Norrbotten och huru stor del därav, som ansåges böra reserveras för försäljning i öppna marknaden, faktorer, som ej låte sig bedömas av en utomstående. Under dylika förhållanden syntes, framhåller utredningsmannen, en ekonomisk kalkyl upprättad enbart för Kalixverkens vidkommande sakna varje reellt värde, alldenstund dessas räntabilitet och framtida öde vore beroende av domänstyrelsens blivande dispositioner.

Yttranden över utredningsmannens skrivelse hava avgivits av kommerskollegium och socialstyrelsen gemensamt, statskontoret, domänstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, statens arbetslöshetskommission och 1933 års skogsindustrisakkunniga. Därvid hava kommerskollegium och socialstyrelsen samt statskontoret tillstyrkt den av utredningsmannen förordade aktiebolagsbildningen, medan länsstyrelsen och domänstyrelsen ansett sig böra giva företräde åt en sådan lösning av frågan, att Kalixverket övertoges av domänverket och dreves i domänstyrelsens egen regi. Kommerskollegium och socialstyrelsen hava hållit före, att i det planerade företaget borde ingå jämväl den av domänstyrelsen bedrivna sågverksrörelsen vid Lövholmen. I ett flertal av yttrandena har emellertid på angivna skäl föreslagits, att frågan om de lämpligaste riktlinjerna för den framtida industriella verksamheten vid Kalixanläggningarna upptoges till fortsatt utredning i anslutning till utredningsmannens undersökning. Driften vid berörda anläggningar kunde nämligen,

framhålles det, fortgå som hittills intill dess gällande kontrakt med domänstyrelsen utlöpte eller alltså t. o. m. avverkningsvintern 1935/1936.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 juni 1935 tillkallade jag den 28 i samma månad såsom utredningsman ledamoten av Sveriges advokatsamfund juris kandidaten Otto Schultz för att, i enlighet med av mig angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag rörande Kalix träindustriaktiebolag. I uttalande till statsrådsprotokollet för förstnämnda dag angav jag, att utredningen borde avse ett övervägande i detalj av lämpligaste tillvägagångssättet för de i Kalix belägna industrialäggningarnas inordnande under gemensam ledning med domänverkets sågverksanläggningar i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen. Vid utredningen borde vidare förutsättas, antingen att Kalixanläggningarna skulle övertagas av domänverket i verkets egen regi eller att ett särskilt bolag för samtliga anläggningarna bildades med staten såsom störste intressent. Utformade förslag från såväl den ena som den andra av dessa förutsättningar borde framläggas. Förslagen borde föregås av opartisk värdering genom sakkunniga personer av tillgångarna i de därav berörda företagen. I den mån bankintressen och andra icke statliga ekonomiska intressen vore knutna till ifrågavarande företag borde, om så erfordrades, söka åstadkommas preliminära uppgörelser med vederbörande representanter för sagda intressen. Slutligen skulle spörsmålet om avvecklingen av industriföreningen i detta sammanhang göras till föremål för särskilt övervägande.

Jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda bemyndigande anmodade jag den 4 november 1935 ledamoten av riksdagens första kammare direktören V. H. S. Tham och civilingenjören P. E. Werner — i det följande benämnda värderingsmännen — att såsom sakkunniga biträda vid utredningen med värdering av de Kalix träindustriaktiebolag tillhörande anläggningarna samt av domänverkets sågverksanläggningar i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen.

Till fullgörande av det honom lämnade uppdraget har *utredningsmannen advokaten Schultz* den 25 januari 1936 avlämnat av honom verkställd utredning angående Kalix träindustriaktiebolag och därmed sammanhängande förhållanden. Vid utredningen hava fogats, förutom två den 9 och den 12 december 1935 dagtecknade skrivelser jämte bilagor från värderingsmännen, ett flertal ärendet tillhörande handlingar.

Över utredningen hava, efter remisser, yttranden avgivits av statens arbetslöshetskommission den 14 februari 1936, av domänstyrelsen och av länsstyrelsen i Norrbottens län den 19 februari 1936, av kommerskollegium och socialstyrelsen gemensamt den 20 februari 1936, av riksräkenskapsverket den 21 februari 1936 samt av statskontoret den 24 februari 1936. Socialstyrelsen och kommerskollegium hava vid sitt yttrande fogat infortrat utlåtande från svenska trävaruexportföreningen.

Undersökning rörande Kalix träindustriaktiebolag.

Huvuddelen av den av utredningsmannen Schultz nu framlagda utredningen behandlar i överensstämmelse med det honom lämnade uppdraget frågan om Kalixverkens inordnande under gemensam ledning med domänverkets sågverksanläggningar i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen. I sista avsnittet av utredningen har spørsmålet om en avveckling av industriföreningen gjorts till föremål för undersökning.

Vad angår förstnämnda fråga har *utredningsmannen* erinrat, hurusom en sammanslagning av företagen enligt de givna direktiven borde förutsättas ske enligt två alternativ, nämligen antingen på det sätt att Kalixanläggningarna övertoges av domänverket i verkets egen regi (*alternativ A*) eller så att ett särskilt aktiebolag för samtliga anläggningar bildades med staten som störste intressent (*alternativ B*). Beträffande båda alternativen måste, framhåller utredningsmannen, bland förutsättningarna för desammas genomförande anses ingå, att Kalix träindustriaktiebolag avvecklades. Alternativ A innebure sålunda, att domänstyrelsen övertog Kalixbolagets tillgångar och fortsatte driften i egen regi, varefter något fortlevande av bolaget icke lämpligen kunde tänkas. Vad alternativ B anginge har utredningsmannen ansett, att man möjligen kunde tänka sig, att det däri förutsatta aktiebolaget skulle bildas på det sätt, att Kalixbolagets aktiekapital utvidgades med det belopp, som erfordrades för täckandet av dels förvärvssumman för Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen jämte lager m. m. och dels för nämnda sågverk nödigt rörelsekapital och att sålunda det i alternativ B förutsatta bolaget skulle bliva så att säga en utvidgning av det nuvarande Kalixbolaget. Emellertid torde enligt utredningsmannens mening redan inträffade förluster samt avskrivningsbehov inom Kalixbolaget vara av så stor omfattning, att, därest det i alternativ B avsedda bolaget skulle kunna från början läggas på en affärsmässigt sett sund basis, man icke lämpligen borde belasta det nya bolaget med det gamla bolagets förluster och svårigheter. Med hänsyn härtill har utredningsmannen funnit sig böra utgå från den synpunkten, att Kalixbolaget och dess nuvarande intressenter själva finge bära de förluster, som kunde hava uppkommit under detta bolags tillvaro.

Innan jag närmare utvecklar de förslag till frågans lösning enligt nyssnämnda båda alternativ, som avgivits av utredningsmannen, torde jag böra lämna en redogörelse för resultatet av den värdering, som enligt vad förut nämnts verkställt av särskilda värderingsmän.

I sin skrivelse den 9 december 1935 — i vilken värderingsresultaten finnas intagna — hava *värderingsmännen* till en början såsom sin bestämda uppfattning uttalat, att samtliga av värderingen berörda anläggningar, vilka vore i tidsenligt skick, delvis nybyggda eller eljest väl underhållna, vore lämpade att med gynnsamma produktionskostnader förädla de råvaror, som tillfördes verken genom Torne, Kalix och Pite älvar. Vid bedömandet av anläggningarnas värde förklara värderingsmännen sig hava utgått från den förutsättningen, att verken icke skulle nedläggas utan hållas i drift och att desamma

därför måste anses äga ett värde utöver realisationsvärdet. Vid anläggningarnas värdesättning hade vidare, anförda värderingsmännen, kalkylerats med de värden, respektive råvaror och färdiga produkter, förrådsartiklar och pågående byggnadsarbeten ägde den 31 december 1935. Utgående från olika grunder hade de beräknade eller givna värdena av värderingsmännen sammanförts i skilda grupper, betecknade värdesättning I, värdesättning II och värdesättning III.

Beträffande *värdesättning I* byggde densamma helt på värderingsmännens egna beräkningar. Därvid hade värderingsmännen för sådan lös eller fast egendom, som vore ny, beräknat anskaffnings- eller nybyggnadskostnader; för sådan egendom, som vore använd, hade beräknats anskaffningskostnader med skäligen avskrivning med hänsyn till slitage, föremålets skick, ålder m. m. Såsom lagervärden (för timmer, trävaror etc.) hade — med undantag av en post för kalksten, Glaubersalt och förnödenheter m. m., vilken post för Kalixbolagets vidkommande uppförts med bokförda värdet 366,844 kronor — upptagits låga värden, som ansåges böra stå sig även vid fallande konjunkturer.

Enligt ifrågavarande värdesättning utgjorde tillgångarna för samtliga fyra anläggningar 14,499,726 kronor. Av de i värderingsmännens sammanställning upptagna värderingssiffrorna för de olika anläggningarna torde vara tillräckligt att här återgiva följande:

	Kalix kronor	Båtskärsnäs kronor	Sandvik kronor	Lövholmen kronor
Sågverken	1,803,770	1,730,730	1,072,310	1,428,880
Kalix sulfatfabrik	3,271,950	—	—	—
Gemensamt för Kalix sågverk och sulfatfabrik	130,350	—	—	—
Lagervärden	2,040,996	846,400	980,600	1,193,740
Summa	7,247,066	2,577,130	2,052,910	2,622,620

I *värdesättning II* hade fastigheterna upptagits till taxeringsvärdena. Lagervärdena hade beräknats enligt enahanda grunder som beträffande värdesättning I. För inventarier, materialier och förråd hade upptagits det bokförda värdet i bokföringen för respektive företag.

Det totala beloppet av anläggningarnas tillgångar utgjorde med tillämpning av nu angivna värderingsgrunder 11,786,918 kronor. Följande sammandrag av värderingsmännens siffror torde vara tillfyllest:

	Kalix kronor	Båtskärsnäs kronor	Sandvik kronor	Lövholmen kronor
Taxeringsvärden	3,538,200	962,400	325,000	1,000,000
Lagervärden	2,040,996	846,400	980,600	1,193,740
Inventarier, materialier och förråd	173,956	300,938	206,071	213,617
Summa	5,758,152	2,109,738	1,511,671	2,407,357

Vad slutligen anginge *värdesättning III* innefattade densamma en undersökning angående de sammanlagda verkens avkastningsförmåga och räntabilitet. Av uttalanden i 1933 års skogsindustrisakkunnigas betänkande (st. off. utr. 1935: 36) hade värderingsmännen funnit framgå, att konsumtionen

av samtliga virkessortiment inom området Torne—Piteälvar betydligt understege den beräknade nettoårsavverkningen. På grund härav gjorde värderingsmännen gällande, att ur råvarusynpunkt intet hinder syntes möta för drivande av industri inom nämnda område. Då därtill komme, att av sociala hänsyn och för avhjälpande av arbetslösheten produktivt arbete vore att föredraga framför improduktivt, vore enligt värderingsmännens åsikt driftens upprätthållande ett önskemål. Visserligen medförde det nordliga läget med lång vinter och kort skeppningstid vissa olägenheter. Dessa ansåge värderingsmännen dock ej utgöra hinder för industriell verksamhet, såframt densamma drevs i sådan omfattning och på sådant sätt, att den bleve lönande.

Kalix träindustriaktiebolag, som drivit sin verksamhet under sju år, kunde under denna tid endast uppvisa fortgående förlust och ökad skuldsättning med undantag för år 1934, då bolaget förmått betala sina räntor och därtill kunnat göra en avsättning till förnyelse- och avskrivningsfond å 188,188 kronor 19 öre. Enligt vad värderingsmännen inhämtat vore förklaringen härtill att söka dels i den förlust å 1,806,110 kronor, som under de första åren åsamkats förelaget på grund av inträffat prisfall å sulfatmassa, dels däri att bolagets rörelse drivits i alltför liten omfattning för att bära de ständigt stigande ränteutgifterna och dels slutligen i de mindre gynnsamma leveransavtal, som träffats med domänverket beträffande leverans av timmer och sulfatved.

Sågverket vid Karlsborg hade nedbrunnit i maj 1935 men hade sedan uppbyggt i modernt, tidsenligt skick för en kostnad, som med cirka 10 procent överstege brandskadeersättningen. Sågen vore byggd för en kapacitet av 10,000 standards. — Sulfatfabriken vore inrättad för en årsproduktion av 18,000—20,000 ton. För att underlätta trävarurörelsens räntabilitet såväl vid Karlsborg som vid sågverken i Båtskärsnäs, Sandvik och Lövholmen måste man enligt värderingsmännens förmenande finna avsättning för till kokflis lämpat sågavfall. Redan nu vidtoges anordningar för dylikt avfalls transporterande till såväl Kalix som Munksunds sulfatfabrik. Kvantiteten kokflis från sistnämnda tre sågverk beräknades uppgå till 125,000 å 150,000 m³ per år, motsvarande cirka 10,000 ton sulfatmassa. Då produktionen av sådant sågverksflis ej finge bliva alltför dominerande ur kvalitetssynpunkt och sulfatproduktionen för övrigt borde utökas för att nedbringa produktionskostnaderna, föresloge värderingsmännen, att sulfatfabriken utbyggdes för en produktion av 30,000 ton. Kostnaden härför uppginge enligt en genom värderingsmännens försorg upprättad approximativ kostnadsberäkning till 1,250,000 kronor. Produktionskostnaden per ton sulfatmassa komme enligt av värderingsmännen gjorda tillverkningskalkyler att till följd av utbyggnaden nedbringas från nuvarande 106 kronor 65 öre till 93 kronor 76 öre. — Värderingsmännen ifrågasatte även viss ändring av ångturbindriften vid sulfatfabriken, varigenom skulle vinnas en årlig besparing av 34,000 kronor.

Medelförsäljningspriset per ton (fob) sulfatmassa beräknades för åren 1934—1936 till respektive 106 kronor 37 öre, 114 kronor och 117 kronor. Värderingsmännen vore av den uppfattningen, att tidpunkten för en omedelbar utbyggnad av sulfatfabriken vore ur marknadssynpunkt väl vald. Fabriken vore vidare enligt värderingsmännens mening rymligt tilltagen och väl underhållen, den producerade sulfatmassan ren och av medelgod kvalitet, varför avsättningen av en större produktion med hänsyn till ökad efterfrågan ej borde föranleda några svårigheter.

Domänverkets sågar i Båtskärsnäs, Sandvik och Lövholmen hade envar en kapacitet av cirka 10,000 standards per år. Det i samtliga

tre sågverk nedlagda kapitalet vore betydande. Värderingsmännen hävdade, att — med undantag av råvarukostnaden per standard, vilken syntes vara i drygaste laget — övriga produktions- och allmänna kostnader vore fullt normala och i många fall billiga. Beträffande trävarorna hade värderingsmännen funnit dem kärnfulla och anmärkningsvärt kvistrena, varför desamma ur marknadssynpunkt syntes böra vara synnerligen begärliga.

Beträffande tillgångar och skulder för samtliga ifrågavarande anläggningar i Kalix, Båtskärsnäs, Sandvik och Lövholmen hade värderingsmännen gjort följande sammanställning:

Tillgångar per den 31 december 1935.

Enligt värdesättning I	kronor	14,499,726
» » II	»	11,786,918

Skulder per den 31 december 1935.

Kalix träindustriaktiebolag:

Statskontoret	kronor	1,687,500	
Postsparbanken	»	500,000	
Domänverket	cirka »	300,000	
Svenska handelsbanken	»	1,426,500	
Diverse skulder	cirka »	36,000	kronor 3,950,000

Båtskärsnäs:

Domänverket	»	3,121,000	
-------------------	---	-----------	--

Sandvik:

Domänverket	»	2,519,000	
-------------------	---	-----------	--

Lövholmen:

Domänverket	»	2,270,000	» 7,910,000
-------------------	---	-----------	-------------

Summa skulder kronor 11,860,000.

Vidare beräknade värderingsmännen, att för utbyggnad av Kalix sulfatfabrik skulle behövas 1,250,000 kronor samt att såsom rörelsekapital vore erforderliga för Kalixföretaget 3,000,000 kronor och för domänverkets sågar 2,000,000 kronor. Enligt vad värderingsmännen anfört skulle förräntningen av förut angivna skuldsumma jämte nu nämnda belopp — tillhoppa (11,860,000 + 1,250,000 + 3,000,000 + 2,000,000 =) 18,110,000 kronor — efter fyra procent motsvara en årlig ränteutgift av 724,400 kronor, vilket belopp emellertid vore större än den verkliga räntan, när rörelsekapitalet ej kunde komma att löpa med helårsränta utan endast del därav.

Till täckande av ränteutgifterna jämte någon avskrivning hade värderingsmännen räknat med följande årsinkomster:

30,000 ton sulfatmassa å kronor 10	kronor	300,000
Under förutsättning att vad förut anförts iakttoges inkl. sorteringens omläggning vid domänverkets sågar och den beräknade vinsten å avfall, borde 40,000 standards virke i medeltal lämna en vinst av kronor 20 per standard	»	800,000
Ändring av ångturbindriften vid Kalix sulfatfabrik	»	34,000

Summa kronor 1,134,000.

Enligt värderingsmännen framginge av inkomstberäkningen, att marginalen för amortering av företagens skulder eller avskrivning å verk och inrättningar vore alltför liten, varför de föresloge, att största möjliga del av statsverkets fordringar måtte efterskänkas.

I detta sammanhang må nämnas, att *Munksunds aktiebolag* i skrivelse den 20 januari 1936 till utredningsmannen funnit sig böra rikta vissa anmärkningar mot av värderingsmännen gjorda uttalanden och beräkningar. Bolaget har i detta häseende anfört i huvudsak följande.

Vid undersökningen av samtliga av värderingen berörda verks avkastningsförmåga och räntabilitet hade värderingsmännen utgått från att konsumtionen av samtliga virkessortiment inom området Torne—Pite älvar betydligt understege den beräknade nettoårsavkastningen. Till denna slutsats hade de kommit med stöd av 1933 års skogsindustrisakkunnigas betänkande. Frånsett det förhållandet, att skogsindustrisakkunniga enligt bolagets förmenande icke tagit tillräcklig hänsyn till förekommande fel och skador å virket, varigenom den teoretiska avverkningsciffran i verkligheten avsevärt komme att sänkas, borde angivna slutsats beträffande konsumtionen hava förtydligats därhän, att med nämnda konsumtion endast avsåges den i Norrbottens län utbyggda industrins behov. I detta sammanhang förtjänade påpekas, att en teoretiskt beräknad mer eller mindre uthållig årsavverknings för länet i sin helhet i realiteten kunde variera inom vida gränser år från år, beroende på den avverkningspolitik, som tillämpades av olika kategorier skogsägare. Man måste vidare ihågkomma, att den mellannorrländska och delvis även den sydsvenska sågverks- och massaindustrin i sin nuvarande utbyggnad vore baserad på tillförsel av betydande kvantiteter råvara från Norrbotten. Oaktat denna tillförsel under de senare åren genom inskränkningar och driftsnedläggelser beskurits, vore detta behov söderifrån fortfarande så stort, att tillgången av sågtimmer i Norrbotten, sedan domänverket utvidgat sin sågverksdrift, vore för liten för att möta dessa samlade behov. Ett tillgodosende av den för Kalix och domänverket beräknade och för övrigt faktiskt utbyggda driftsvolymen av 40,000 standards jämte det nuvarande köpbehovet söderifrån skulle innebära, att driften vid den enskilda industrin i länet (Munksund och Törefors) i betänklig grad bleve lidande, varvid en betydande arbetslöshet i sin tur kunde uppstå vid sistnämnda industri. En betingelse för ordnandet av den planerade driften på 40,000 standards genom domänverket eller ett av detta verk ägt bolag, vars råvaruförsörjning uteslutande och i första hand skulle tryggas genom leveranser från domänverkets skogar, syntes bolaget vara, att länets övriga enskilda industris behov i någon form därefter tillgodosåges med företrädesrätt från de kvantiteter, domänverket därutöver disponerade till avsalu, och att fördelningen av all denna råvara skedde efter rättvis norm vad såväl stämplingarnas kvalitet som belägenhet beträffade. Det vore dock att förutse, att denna överskottskvantitet, sedan domänverket täckt sitt eget behov, icke på långt när räckte att fylla de enskilda företagens behov, och då konkurrensen om det från enskilda skogar saluförda sågtimret från sydliga köpare, vilka här endast täckte sina toppbehov, givetvis komme att skärpas, torde man med säkerhet kunna förutse, att sågverksdriften vid dessa enskilda företag ej kunde upprätthållas i sin nuvarande omfattning.

Det syntes bolaget, att värderingsmännens beräkningar rörande Kalixverkens räntabilitetsmöjligheter vore väl så pessimistiska under förutsättning att verken sköttes på ett förnuftigt sätt och att dess råvarubehov bleve tillgodosett med virke av normal kvalitetssammansättning till vid varje tillfälle gällande marknadspriser. Därest den planerade utbyggnaden av sulfatfabriken omedelbart genomfördes, torde vinstmarginalerna kunna sättas betydligt högre. Salunda torde enligt bolagets mening nettobeloppen 20 och 25 kronor per respektive ton och standard kunna försvaras. Med hänsyn härtill och med utgångspunkt från ett beräknat normalt avskrivningsbehov

av 250,000 kronor funne bolaget, att vinsten vid Kalixverken skulle bliva tillräcklig för att med fem procent förränta det nuvarande aktiekapitalet, 5,004,500 kronor. Enbart åtgärden att utbygga sulfatfabriken på sätt, som föreslagits, skulle vara till fyllest för att återställa aktiekapitalets värde.

Med anledning av omförmälda skrivelse från Munksunds aktiebolag har *utredningsmannen* i en vid utredningen fogad promemoria bland annat yttrat följande.

Den i bolagets skrivelse angivna driftsvolymen för Kalixverken och domänverkets tre sågverk vore redan uppnådd, i varje fall från och med år 1935. Nämda fyra verk hade sagda år konsumerat råvara för i det närmaste 40,000 standards. Eventuella olägenheter därav borde alltså redan under år 1935 hava gjort sig märkbara. I fråga om värderingsmännens räntabilitetskalkyl torde det böra anses som en förtjänst, att densamma vore försiktigt beräknad. För att lägga det nya bolaget på en sund basis borde icke blott goda eller uppåtgående konjunkturer tagas i betraktande utan även sämre och nedåtgående. Enligt utredningsmannens uppfattning skulle den i Munksundsbolagets vinstkalkyl beräknade förräntningen av aktiekapitalet näppeligen vara tillräcklig att återställa aktiekapitalets värde. Kalixbolagets bokföring uppvisade en bokförd förlust å 1,800,000 kronor och det icke tillfredsställda avskrivningsbehovet torde (i anslutning till vad utredningsmannen Boman anfört) böra uppskattas till cirka 1,000,000 kronor. Att de förluster, nämnda belopp representerade, icke ersattes genom att utdelning å aktiekapitalet under för bolaget gynnsamma år eventuellt kunde ske torde vara uppenbart.

Jag övergår nu till att närmare redogöra för de förslag — alternativ A och alternativ B — i fråga om Kalixbolagets framtida öde, som utredningsmannen med utgångspunkt från de åt honom givna direktiven funnit sig böra framlägga.

Alternativ A.

Vad först angår alternativ A innebär detta, såsom jag redan förut nämnt, att Kalixanläggningarna skulle övertagas av domänverket och drivas i dettas egen regi. Med hänsyn såväl härtill som till att Kalixbolagets tillgångar i sin helhet utgjordes av sådana, som i större eller mindre grad direkt sammanhängde med eller användes vid driften, har utredningsmannen ansett sig böra förutsätta, att domänverket förvärvade bolagets samtliga tillgångar.

Beträffande det pris, som domänverket skäligen borde betala för dessa tillgångar, hänvisar utredningsmannen till ett av värderingsmännen på hans begäran i skrivelse den 12 december 1935 härom gjort uttalande. Efter att hava erinrat om att bolagets tillgångar enligt av dem utförd värdering (värdesättning II) ägde ett värde av 5,758,152 kronor, att dess skulder per den 31 december 1935 utgjorde 3,950,000 kronor och att överskottet, 1,808,152 kronor, sålunda uppginge till cirka 36 procent av aktiekapitalet hava värderingsmännen åberopat följande av dem verkställda vinst- och förlustberäkning för en fortgående drift vid Kalixverken samt anfört:

Vinst å tillverkningen			
30,000 ton å 10 kronor	kronor	300,000	kronor 300,000
10,000 standards å 20 kronor	»	200,000	» 200,000
Ångturbindriften	»	34,000	» 34,000
		Summa	kronor 534,000
Räntor: skuld till statsverket	kronor	2,487,500 å 4 %	kronor 99,500
» » enskilda	»	1,462,500 å 5 %	» 73,125
		kronor	3,950,000
Utbyggnad av sulfatfabriken	»	1,250,000	
Ränta under byggnadsåret	»	62,500	
		kronor	1,312,500 å 5 % » 65,625
Rörelsekapital	»	3,000,000	
medelränta å 3 %			» 90,000
		Summa	kronor 328,250
Återstode sålunda för amortering av löpande skulder eller avskrivning å tillgångar			kronor 205,750
		Summa	kronor 534,000.

Med hänsyn till svårigheterna att förutspå konjunkturernas svängningar ansåge värderingsmännen klokast att endast räkna med förenämnda netto-behållning per år eller cirka 205,700 kronor, motsvarande en årlig avskrivning å upptagna taxeringsvärden och inventarier med omkring 5 1/2 procent, vilket vore i knappaste laget för att täcka kostnader för nyanskaffning och underhåll. Enligt värderingsmännens förmenande torde domänverket vid övertagandet av Kalixbolagets samtliga tillgångar ej kunna betala något utöver förpliktelsen att svara för bolagets skulder, vadan också aktiekapitalet finge anses värdelöst.

I anslutning härtill har utredningsmannen anfört:

Ett godtagande av värderingsmännens omförmälda beräkning skulle innebära, att bolagets fordringsägare erhöle full betalning, medan till aktieägarna vid en avveckling icke skulle återstå någonting. Bolagets huvudsakliga skulder jämte till säkerhet därför ställda säkerheter framginge av följande tablå, som grundade sig på uppgifter från bolaget, vilket bland annat beräknade, att dess råvaru- och maskinleverantörer skulle vara till fullo likviderade i början av 1936.

Svenska handelsbanken (säkerheter: bäst liggande förlagsinteckningar å 4,500,000:— samt fastighetsinteckningar dels 500,000:— med bästa rätt, dels 850,000:— till förmånsrätten liggande mellan 1,500,000:— och 2,350,000:— och dels 1,250,000:— till förmånsrätten liggande mellan 5,500,000:— och 6,750,000:—) cirka		kronor	1,500,000
Statskontoret, industrilånefonden (säkerheter: fastighetsinteckningar å 1,000,000:—, som jämväl låge som säkerhet för i det följande omförmälda lån hos postsparbanken, till förmånsrätten liggande inom 1,500,000:—)		»	187,500
Postsparbanken (samma säkerhet som för nästföregående lån)		»	500,000

Domänstyrelsen (säkerheter: fastighetsinteckningar å 1,550,000:— liggande mellan 2,350,000:— och 3,900,000:—) cirka	kronor	300,000
Statskontoret (mot säkerhet av fastighetsintecknin- gar å 1,600,000:— till förmånsrätten liggande mellan 3,900,000:— och 5,500,000:—)	»	1,500,000
Summa kronor		3,987,500.

Såsom av tablån framginge, skulle den ende enskilde fordringsägaren vara aktiebolaget svenska handelsbanken, som för täckning av sin fordran hade säkerheter med bästa förmånsrätt. Redan förlagsinteckningarna gäve full säkerhet, då lager och inventarier enligt värderingsmännens beräkningar i varje fall vore värda 2,000,000 kronor. På vilket sätt än Kalixbolaget avvecklades, måste man alltså räkna med att svenska handelsbanken finge full betalning för sin fordran, vilket banken i händelse av konkurs eller likvidation måste erhålla. Övriga fordringsägare utgjordes av staten eller av staten ägda inrättningar.

Om svenska handelsbankens berörda fordran å cirka 1,500,000 kronor vid tidpunkten för domänverkets övertagande av Kalixverken av staten skulle utlösas, torde böra påpekas, att ett utlägg för nämnda ändamål icke torde kunna jämföras med de lån eller den aktieteckning, som från statens sida hittills ifrågakommit gentemot Kalixbolaget, enär de säkerheter, som staten genom inlösande av bankens lån skulle erhålla eller åt sig frigöra, utgjorde säkerheter med bästa rätt i bolagets tillgångar.

Vidkommande en eventuell utbyggnad av sulfatfabriken vid Kalix i enlighet med värderingsmännens förslag har utredningsmannen ansett, att denna fråga, för den händelse alternativ A valdes, i sinom tid torde komma att påkalla avgörande från domänverkets sida.

Utredningsmannen har med avseende å *sättet för överförande* av Kalixbolagets tillgångar till domänverket anfört i huvudsak följande.

Berörda tillgångar torde böra försälas från bolaget till domänverket, varigenom bolagets rörelse såsom sådan, i varje fall i dess nuvarande form och med nuvarande objekt, komme att upphöra. Dels med hänsyn härtill och dels med hänsyn till de förluster, bolaget gjort och som vid en vederbörlig värdering mycket sannolikt skulle visa, att så stor del av aktiekapitalet, som § 97 aktiebolagslagen förutsatte för att bolaget skulle vara skyldigt träda i likvidation ($\frac{2}{3}$), gått förlorad, torde likvidation vara den lämpligaste formen för avveckling och under vissa omständigheter mycket sannolikt den nödvändiga formen, om konkurs skulle undvikas. Med hänsyn till det mycket stora antalet aktieägare (i runt tal 2,400) torde av praktiska skäl igångsättande av underhandlingar under hand med aktieägarna om medgivande från dessa till försäljning till visst pris av bolagets tillgångar böra anses uteslutet, eftersom samtycke av eller fullmakter från samtliga aktieägare i sådant fall skulle erfordras.

I enlighet med honom givna instruktioner hade utredningsmannen med Munksunds aktiebolag såsom företrädande nominellt 850,000 kronor aktier i Kalixbolaget inlett underhandlingar, om vilket värde Munksundsbolaget ansåge dessa aktier i Kalixbolaget hava, för att om möjligt erhålla Munksundsbolagets anslutning till värderingsmännens värdering av Kalixbolagets tillgångar eller få en viss norm för värdet av Kalixbolagets aktier under hand fastslagen med den störste enskilde aktieägaren. I anledning av dessa för-

handlingar hade Munksundsbolaget i sin förut omförmälda skrivelse den 20 januari 1936 meddelat, att bolaget på anförda skäl »näppeligen nu kunde taga definitiv ställning till aktiestockens värde i Kalix träindustriaktiebolag». — Det enda övriga icke statliga intresse av betydelse med en större fordringssumma samlad på en hand, som vore knutet till Kalixföretaget, vore svenska handelsbanken med sin förut berörda fordran på 1,500,000 kronor. Med hänsyn till de goda säkerheter, som banken innehade, kunde, vilket utredningsmannen också under hand förvissat sig om, banken icke tänkas vara villig avstå från någon del av denna sin fordran.

Vid de utbud till försäljning av Kalixbolagets tillgångar, som komme att göras genom vederbörande likvidator eller likvidatorer, borde anbud avgivas av domänverket. Detta anbud borde enligt utredningsmannens mening — på skäl, som han förklarade sig komma att närmare utveckla vid redogörelsen för alternativ B — sättas till 4,500,000 kronor. Skulle någon annan vederhäftig spekulant på Kalixbolagets tillgångar anmäla sig, som bjöde högre än domänverket, torde man böra hava övervägt frågan, om och i så fall hur högt domänverket borde bjuda över den summa, som allenast täckte Kalixbolagets skulder. Avgörandet härutinnan torde böra läggas i Kungl. Maj:ts hand. Varje belopp, varmed försäljningssumman för Kalixbolagets tillgångar överstege skulderna, skulle nämligen komma aktieägarna till godo.

I detta sammanhang erinrade utredningsmannen om att av aktiekapitalet, 5,004,500 kronor, staten dels direkt och dels genom till industriföreningen lämnade lån mot säkerhet av aktier i bolaget förfogade över (2,398,500 + 1,393,000 =) cirka 3,792,000 kronor. Enskilda aktieägare innehade aktier för tillhops omkring 1,213,000 kronor, varav 850,000 kronor belöpte å Munksunds aktiebolag. Av den köpeskillning, staten skulle behöva erlägga för Kalixbolagets tillgångar, skulle sålunda, i den mån berörda köpeskillning överstege bolagets skulder, tre fjärdedelar återgå till staten och allenast en knapp fjärdedel (24.3 procent) utgöra effektiv utgift för statsverket.

För att ett anbud av annan spekulant än staten skulle kunna godtagas torde emellertid ur statens synpunkt — statens tidigare stödåtgärder i avseende å Kalixverken hade varit motiverade främst av sociala skäl och av hänsynen till rådande arbetslöshet i orten — det önskemålet böra uppställas, att sådan spekulant kunde ställa betryggande garantier för att, därest han förvärvade Kalixverken, verksamheten därstädes komme att fortsättas i ungefär samma utsträckning som förut.

Slutligen har utredningsmannen i fråga om det närmare *genomförandet av Kalixbolagets likvidation* gjort följande sammanfattande uttalanden.

Likvidationen borde beslutas å bolagsstämmor med bolaget. Med hänsyn till den uppenbara fördel för de många små aktietecknarna i bolaget, som till större delen icke likviderat sina aktier och för sitt uppehälle på ett eller annat sätt vore beroende av att verksamheten vid Kalixverken hölles i gång, borde i sådant fall den nödiga majoriteten av två tredjedelar av de röstande, som vore behövlig å den senare av de två bolagsstämmor, som erfordrades, kunna erhållas. Skulle mot förmodan så icke ske, erinrade utredningsmannen om att staten visavis statskontorets lån å 1,500,000 kronor till Kalixbolaget enligt lånereversen kunde meddela föreskrifter om lånets återbetalningstid och därigenom få lånet indrivbart. Därest under dylika omständigheter indrivningsåtgärder vidtoges, torde konkurs eller likvidation bli oundviklig för bolaget. Vidare syntes det utredningsmannen, att ett bokslut rörande bolagets tillgångar och skulder enligt § 98 aktiebolagslagen komme att utvisa, att bolaget jämlikt § 97 mom. 1 samma lag skulle bli skyldigt träda i likvidation, enär aktiekapitalet till över två tredjedelar gått förlorat.

Likviden för Kalixverken skulle erläggas genom att domänverket betalade Kalixbolagets skulder å tillhoppa omkring 4,000,000 kronor samt därutöver kontant erlade 500,000 kronor. Till andra fordringsägare än staten skulle härvid endast behöva utbetalas 1,500,000 kronor, utgörande bolagets förut omförmälda skuld till svenska handelsbanken. Av den kontant erlagda likviden å 500,000 kronor komme, enligt vad i det föregående anförts, endast ett belopp av cirka 125,000 kronor att bliva en effektiv utgift för statsverket.

Alternativ B.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att alternativ B innebär, att ett särskilt aktiebolag skulle bildas, omfattande såväl Kalixverken som domänverkets sågverksanläggningar i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen.

Även vid detta alternativ har utredningsmannen ansett sig böra förutsätta, att Kalixbolaget trädde i likvidation samt att dess samtliga tillgångar försålades, i detta fall till det nya bolaget, som hade att avgiva anbud å desamma. Därest eventuellt högre anbud avgåves av en enskild spekulant, torde, framhåller utredningsmannen, böra uppställas samma önskemål som under alternativ A beträffande betryggande garantier för fortsatt drift. Liksom i fråga om alternativ A borde även här få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om en eventuell höjning av statsverkets anbud.

Utredningsmannen har påpekat, att vid förevarande alternativ ytterligare en möjlighet vore tänkbar, nämligen den, att Kalixbolaget för den beräknade överlåtelsesumman tecknade aktier i det nya bolaget och som likvid för dessa aktier överlämnade sina tillgångar med skyldighet för det nya bolaget att ansvara för Kalixbolagets skulder. För den händelse då överlåtelsesumman komme att överstiga sammanlagda beloppet av Kalixbolagets skulder, skulle sagda bolag erhålla ett antal aktier i det nya bolaget, vilka skulle kunna ställas till förfogande för aktieägarna i Kalixbolaget för att bliva deras utdelning i likvidationen av sistnämnda bolag. Därest det nya bolaget nödgades förvärva Kalixbolagets tillgångar för ett pris överstigande Kalixbolagets skulder, skulle den fördelen vinnas, att någon kontant likvid från statsverket eller det nya bolaget till Kalixbolaget icke behövde ifrågakomma. Emellertid har utredningsmannen ej funnit sig kunna förorda denna utväg, enär densamma syntes medföra, förutom vissa praktiska svårigheter, jämväl den konsekvensen, att i det nya bolaget såsom aktieägare infördes enskilda personer eller företag, varigenom nämnda bolag skulle erhålla karaktären av visserligen i huvudsak statsägt men med inslag av enskilda intressen.

I syfte att fastställa *storleken av det nya bolagets aktiekapital* har utredningsmannen härefter gjort en undersökning rörande de medel, som erfordrades för förvärv av Kalixbolagets samtliga tillgångar ävensom sågverken i Båtskärsnäs, Sandvik och Lövholmen med lager och inventarier. Utredningsmannen har härvidlag anført bland annat följande.

Enligt värderingsmännens värdesättning II utgjorde sammanlagda värdet av ifrågavarande fyra företags tillgångar 11,786,918 kronor, varav 5,758,152 kronor eller 48.8 procent belöpte å Kalixbolaget och 6,028,766 kronor eller 51.2 procent å övriga tre företag. — Värderingsmännen hade vidare angivit

företagens sammanlagda skuldbelopp till 11,860,000 kronor. Härav hänförde sig 3,950,000 kronor eller 33.3 procent till Kalixbolaget och 7,910,000 kronor eller 66.7 procent till övriga företag. Då emellertid beträffande de sistnämnda tydligen bland skulderna medräknats allt kapital, som blivit nedlagt i dem, torde man för att få en fullständig bild av det i samtliga företag nedlagda kapitalet böra medräkna jämväl Kalixbolagets aktiekapital. Därest så skedde, bleve resultatet, att det i företagen nedlagda totala kapitalet visade sig uppgå till 16,860,000 kronor, fördelade sig å Kalixbolaget med 8,950,000 kronor eller 53.08 procent samt å de tre sågverken med 7,910,000 kronor eller 46.9 procent. — Beträffande åter inkomsterna från det planerade bolaget hade desamma av värderingsmännen beräknats till 1,134,000 kronor per år, härrörande till ett belopp av 534,000 kronor eller 47 procent från Kalixverken och till ett belopp av 600,000 kronor eller 52.9 procent från de tre sågverken. Härvid borde emellertid observeras, att värderingsmännen för att erhålla berörda avkastning från Kalixverken föreslagit en utbyggnad av sulfatfabriken för en kostnad av 1,250,000 kronor.

Det syntes utredningsmannen, att de belopp, för vilka det nya bolaget skäligen borde förvärva tillgångarna i domänverkets förenämnda tre sågverk, icke torde böra överstiga tillgångarnas värde enligt värderingsmännens värdesättning II eller i runt tal 6,000,000 kronor. Vad anginge Kalixverken kunde deras värde — med hänsyn till att det för verkens försättande i något så när räntabelt skick tarvades nedläggande i desamma av ytterligare ett belopp av 1,250,000 kronor — under inga omständigheter sättas så högt som enligt värdesättning II eller i runt tal 5,758,000 kronor utan torde nämnda siffra i allt fall böra minskas med 1,250,000 kronor. För Kalixverken borde sålunda enligt utredningsmannens förmenande erläggas högst (5,758,000 — 1,250,000 =) i runt tal 4,500,000 kronor.

I detta sammanhang framhölle utredningsmannen, att, därest man för Kalixverken beräknade (4,500,000 + 1,250,000 =) 5,750,000 kronor och för domänverkets tre sågverk 6,000,000 kronor, de båda förvärvssiffrorna stode i relation till varandra som 48.8 procent och 51.2 procent. Denna relation sammanföle nära med de för Kalix och sågverken beräknade andelarna, 47 procent respektive cirka 53 procent, i det nya bolagets uppskattade inkomst samt utvisade, att värdena av de olika företagen sålunda beräknats i relation till avkastningsmöjligheterna.

På grund av vad sålunda anförts har utredningsmannen förordnat, att det nya bolaget för förvärv av samtliga ifrågakommande anläggningar jämte inneliggande lager beräknade:

Till förvärv av Kalixbolagets tillgångar högst	kronor	4,500,000
» » » de tre sågverken	»	6,000,000
Härtill komme beräknad kostnad för ombyggnad av sulfatfabriken i Kalix	»	1,250,000
	Summa kronor	11,750,000.

Det sålunda erhållna beloppet, 11,750,000 kronor, har utredningsmannen ansett böra utgöra det nya bolagets aktiekapital. Till frågan, huru berörda kapital lämpligen skulle åstadkommas, återkommer jag i det följande.

I anslutning till nyssnämnda beräkning har utredningsmannen vidare anført:

Han hade vid beräkningen utgått från att bolaget med äganderätt förvärvade jämväl de fastigheter, å vilka de tre sågverken vore belägna, och som nu

tillhörde domänverket. För sådant avhändande av staten tillhörig fast egendom torde enligt § 77 regeringsformen erfordras riksdagens samtycke. Den möjligheten torde också kunna tänkas, att det nya bolaget av domänverket arrenderade de områden, varå sågarna vore belägna, så att staten icke avhände sig äganderätten till dessa fastigheter. Såväl ur juridiska som praktiska synpunkter syntes emellertid ett sådant arrangemang medföra åtskilligt mera besvär och för framtiden innebära en hel rad av ständigt återkommande problem, medan däremot det nya bolagets övertagande av fastigheterna med äganderätt skapade ett klart och enkelt läge i ifrågavarande avseenden. Med hänsyn till att staten ju tänkts såsom den praktiskt taget ende eller i varje fall den fullkomligt dominerande aktieägaren i det nya bolaget hade ju staten i realiteten icke avhänts bestämmanderätten till berörda fastigheter.

De objekt, som av det nya bolaget skulle förvärfvas, kunde fördelas i två grupper. Den ena gruppen omfattande fastigheter, inventarier, materialier och förråd. De i denna grupp befintliga objekten torde icke antagas hava undergått någon väsentlig förändring från värderingsdatum, den 31 december 1935, och till den tidpunkt, antagligen under senare delen av 1936, då överlåtelsen till det nybildade bolaget kunde tänkas äga rum. Den senare gruppen omfattade däremot lager av sulfatmassa, timmer, trävaror, sulfatved etc. och uppenbart vore, att man nu icke kunde med någon visshet förutsäga, huru stora de ineliggande lagren vid de fyra företagen komme att vara vid överlåtelsedatum. Skulle lagren då hava ökat, måste ju köpeskillingen höjas; skulle de hava minskat, åtginge mindre köpeskillning. För att få någon fast utgångspunkt hade emellertid utredningsmannen tills vidare utgått från det värde — 5,061,736 kronor för lagren vid samtliga anläggningarna — som värderingsmännen angivit i sin värdesättning II, med det påpekandet likväl, att kapitalbehovet för övertagande av berörda lager icke nu definitivt läte sig bestämmas.

Möjligen kunde från Kalixbolagets och domänverkets sida beträffande värderingsmännens värdesättning ifråga om lagervärdena sägas, att nämnda värden vore lägre än vad respektive verk vid försäljning till dagspriser skulle kunna erhålla. Härtill kunde emellertid genmåljas, att det nya bolagets förvärv gällde icke blott ifrågavarande lager utan jämväl fastigheterna, för vilka enligt värdesättning II fulla taxeringsvärdet hade beräknats. Härigenom torde, såsom väl också värderingsmännen ansett, respektive verk fått full kompensation för eventuell differens mellan dagsvärdena för lagret och det i värdesättning II upptagna värdet. Särskilt i belysning av den räntabilitetskalkyl, värderingsmännen uppgjort, visade sig klart, att det nya bolaget, om det skulle läggas på en från början affärsmässigt sund basis, icke lämpligen kunde erlagga mera än slutsumman enligt värdesättning II.

Med avseende å *storleken av det nya bolagets rörelsekapital* erinrar utredningsmannen, att värderingsmännen såsom dylikt kapital upptagit för Kalixföretaget 3,000,000 kronor och för domänverkets tre sågverk 2,000,000 kronor eller alltså för samtliga företagen tillhopa 5,000,000 kronor. Utredningsmannen meddelar vidare, att han på begäran från domänstyrelsen erhållit en överslagsberäkning över det nya bolagets kapitalbehov, utvisande att styrelsen uppskattat sagda kapitalbehov — inbegripen kostnaden för förvärv av i lager befintliga råvaror och virke, vilken kostnad upptagits med 6,610,000 kronor — till 9,520,000 kronor eller, därest hänsyn toges till eventuell förhöjning i råvarukostnaden, 10,870,000 kronor. I sistnämnda båda belopp inginge kostnader för ytterligare komplettering av anläggningarna med 1,660,000

kronor. Med hänsyn till de ofta häftiga svängningarna inom träindustrin i förening med det nordliga läget hade det syntts domänstyrelsen lämpligast, att det sålunda uppskattade behövliga kapitalet tillika med anläggningarnas inlösenvärde insattes i det tillämnade nya bolaget helt i form av aktiekapital.

Vid en jämförelse mellan förenämnda överslagsberäkning och värderingsmännens uppskattning har utredningsmannen funnit, att det kapital, som enligt värderingsmännen skulle erfordras för samma ändamål, som medtagits i överslagsberäkningen, skulle utgöra dels de sammanlagda lagervärdena å 5,061,736 kronor och dels det sammanlagda rörelsekapitalet å 5,000,000 kronor eller sålunda tillhoppa 10,061,736 kronor. I betraktande av att två av varandra oberoende utredningar kommit till så relativt närliggande resultat har utredningsmannen ansett sig böra utgå från att ett kapitalbehov för berörda ändamål å något över 10,000,000 kronor borde täckas för att säkerställa det nya bolagets behöriga drift. Då nyssnämnda belopp 5,061,736 kronor, enligt vad förut sagts, inräknats i bolagets aktiekapital, skulle sålunda i rörelsekapital erfordras omkring 5,000,000 kronor. Utredningsmannen har emellertid ansett, att rörelsekapitalet borde utökas för att därmed skulle kunna täckas även vissa engångsutgifter vid bolagets start, såsom t. ex. lagfartsstämpel och aktiestämpel. Med hänsyn till att taxeringsvärdena å anläggningarnas sammanlagda fasta egendom enligt värderingsmännens uppgifter utgjorde tillhoppa 5,825,600 kronor, kunde lagfartsstämpeln beräknas till cirka 116,000 kronor. Aktiestämpeln komme att uppgå till 117,500 kronor. Utredningsmannen har på grund härav hållit före, att såsom särskilt rörelsekapital vore erforderligt ett belopp av 5,300,000 kronor. — Emellertid har utredningsmannen ansett sig böra anmärka, att utgifterna för lagfarts- och aktiestämpel återginge till staten via postverket. Beträffande de kostnader för komplettering av anläggningarna, som domänstyrelsen i sin överslagsberäkning upptagit, har utredningsmannen framhållit, att desamma, i den mån de icke kunde och borde täckas av det till det nya bolagets förfogande stående kapitalet, vore av den art, att de lämpligen, i den mån de erfordrades, borde täckas på annat sätt än genom tillskott direkt vid bolagets bildande, exempelvis genom användande av vinstmedel för sådant ändamål eller upptagande av lån.

Det nya bolagets *sammanlagda kapitalbehov* (aktiekapital + rörelsekapital) har sålunda av utredningsmannen beräknats till $(11,750,000 + 5,300,000 =)$ 17,050,000 kronor. Utredningsmannen har påpekat, att detta belopp vore 1,060,000 kronor lägre än det av värderingsmännen beräknade totalbeloppet 18,110,000 kronor, som de ansett om ock knappt kunna förräntas. Beloppet 17,050,000 kronor borde på grund härav enligt utredningsmannens mening giva tämlig trygghet i förräntningshänseende.

Utredningsmannen har härefter övergått till att undersöka, huru stor del av det för det planerade bolaget erforderliga kapitalet, 17,050,000 kronor, som redan vore nedlagt av staten, och *huru mycket staten behövde tillskjuta*

såsom nytt kapital för bolaget. I detta hänseende anför utredningsmannen bland annat:

Vad först beträffade förvärvet av Kalixbolagets tillgångar för 4,500,000 kronor skulle härför från statens sida erfordras 1,500,000 kronor för att lösa svenska handelsbankens fordran och 500,000 kronor för utbetalning till aktieägarna, av vilket senare belopp emellertid staten återfinge 375,000 kronor, så att den effektiva utgiften i berörda avseende allenast bleve 125,000 kronor. Återstående del, 2,500,000 kronor, av köpeskillingen för Kalixbolagets tillgångar återfinge staten på grund av sina fordringar å samma belopp. För förvärv av domänverkets tre sågverk jämte lager erfordrades icke något kontant utlägg, enär härför skulle lämnas aktier i det nya bolaget i likvid. Däremot måste kostnaden för ombyggnad av sulfatfabriken i Kalix, 1,250,000 kronor, kontant tillskjutas.

Vad härefter anginge för driften jämte vissa engångskostnader behövt kapital, 5,300,000 kronor, måste nämnda belopp bestridas genom kontant tillskott. För att täcka driftens behov av förlagsmedel särskilt under vintermånaderna, då kapitalbehovet vore störst, borde rörelsekapitalet — på skäl, som i annat sammanhang komme att angivas — lämpligast åstadkommas genom en förlagskredit, lämnad av staten eller statsägd bank mot säkerhet av bästa förlags- och fastighetsinteckningar. Det borde emellertid observeras, att driftskapitalet, i vad det anginge domänverkets tre sågverk, antingen redan tillhandahölls av domänverket (= staten) eller vore avsett att av domänverket tillhandahållas, varför man icke kunde anse, att det i dessa avseenden rörde sig om någon ny utgift från statens sida. Vid en närmare granskning av domänstyrelsens överslagsberäkning hade utredningsmannen kommit till det resultatet, att av driftskapitalet ett belopp av cirka 2,000,000 kronor fölle å Kalixverken. Sagda belopp bleve sålunda en ofrånkomlig utgift för statsverket.

På grund av vad sålunda anförts syntes statens i realiteten nya kapitaltillskott för det tillämnade bolaget kunna beräknas uppgå till (1,500,000 + 125,000 + 1,250,000 + 2,000,000 =) 4,875,000 kronor.

Innan utredningsmannen närmare ingått på frågan om sättet för anskaffande av behövt kapital och rörelsekapital, har han i korthet omnämnt vissa faktorer, som skulle kunna tänkas inverka på aktie- och driftskapitalens storlek. Härutinnan har han uppgivit väsentligen följande.

Värderingsmännen hade såsom de tre sågverkens — i Båtskärsnäs, Sandvik och Lövholmen — skuld till domänverket angivit ett sammanlagt belopp av 7,910,000 kronor. Enligt uppgift utgjorde beloppet domänverkets bokförda fordran för kostnader, som av verket nedlagts för respektive sågverks och lagers inköp, utbyggnad och underhåll. Nämnda summa syntes sålunda utgöra så att säga domänverkets självkostnadspris för berörda tre sågverk jämte lager och inventarier i deras nuvarande skick utan avskrivningar. Med hänsyn till detta faktum torde de hos domänverket bokförda värdena icke böra tillerkännas vitsord framför värderingsmännens värdering av sågverken, slutande å i runt tal 6,000,000 kronor. Skulle man emellertid vilja tillerkänna domänverket för dess sågverk med lager en köpeskillning från det nya bolaget svarande mot berörda bokförda värden, måste aktiekapitalet ökas med omkring 1,900,000 kronor, varigenom sagda kapital komme att utgöra 13,650,000 kronor.

Med hänsyn till värderingsmännens förräntningskalkyl, det förhållandet att de från domänverket överförda sågverken lika fullt i realiteten kvarbleve i statens ägo samt vikten av att det nya bolaget erhöle en från början sunt affärsmässig basis torde dock värderingsmännens värdering till 6,000,000 kro-

nor vara den utgångspunkt, från vilken likvidsumman gentemot domänverket borde fastställas och följaktligen bolagets aktiekapital bestämmas med hänsyn därtill. Huru än köpeskillingen för domänverkets sågar och lager fixerades, bleve det ju samma realvärde, det nya bolaget komme att tillföras från domänverket, så att staten därigenom i realiteten icke avhände sig någonting utan tvärtom med ett förvärvspris för sågverken och lagren beräknat efter värderingsmännens värdering gäve det nya bolaget gynnsammare startbetingelser.

Vidare skulle kunna antagas, att svenska handelsbankens fordran på 1,500,000 kronor antingen mot samma säkerheter kvarläge hos banken eller övertoges av staten eller statsägd bank, vilket ju skulle innebära, att aktiekapitalet minskades med 1,500,000 kronor och lånekontot ökades med samma belopp, så att det sammanlagda lånebehovet skulle uppgå till (5,300,000 + 1,500,000 =) 6,800,000 kronor. En sådan åtgärd skulle ju medföra den olägenheten, att säkerheterna för 1,500,000-kronorslånet icke vore att påräkna för krediten å 5,300,000 kronor, varav i sin tur måste följa, att nämnda kredit bleve betydligt svårare att placera. Även om saken tänktes löst så, att ett större lån å 6,800,000 kronor upptoges mot första fastighets- och förlagsinteckningar, skulle detta lån likväl bli svårare att placera, bland annat när man då behöfde taga i anspråk större delen av fastigheternas taxeringsvärden — nu sammanlagt uppgående till 5,825,000 kronor — och lagervärdena. Med hänsyn till vad sålunda anförts och för att bolaget skulle erhålla en sundare basis föresloge utredningsmannen, att berörda belopp å 1,500,000 kronor inräknades i aktiekapitalet.

Beträffande kostnaden för sulfatfabrikens ombyggnad, 1,250,000 kronor, gällde likaledes, att denna summa kunde tänkas åstadkommen lånevägen. Om så skedde, kunde aktiekapitalet minskas med 1,250,000 kronor. Även här måste emellertid påpekas svårigheterna att erhålla ett sådant lån, för vilket som säkerhet endast kunde erbjudas inteckningar liggande ovanför dem, som lämnats för lånet å 5,300,000 kronor. Dels med hänsyn därtill och dels med hänsyn till den sundare basis, bolaget skulle erhålla genom att berörda 1,250,000 kronor täcktes genom aktiekapitalet, förordade utredningsmannen, att så skedde.

I avseende å sättet för åstadkommandet av det *aktiekapital*, som utredningsmannen enligt vad i det föregående omförmäls ansett erforderligt för det planerade nya bolaget, har utredningsmannen uppgjort följande tablå:

Domänverket tecknar aktier för belopp, motsvarande den summa det nya bolaget skulle erlagga för berörda tre sågverk jämte dithörande lager	kronor	6,000,000
Statsverket tecknar till förvärv av Kalixbolagets tillgångar erforderliga	»	4,500,000
Statsverket tecknar ytterligare för ombyggnadskostnaden av sulfatfabriken i Kalix erforderliga	»	1,250,000
Summa aktiekapital kronor		11,750,000.

Såsom förut nämnts har utredningsmannen förordat, att det behöfliga *rörelsekapitalet*, 5,300,000 kronor, anskaffades genom förlagskredit från staten eller statsägd bank mot säkerhet av bästa förlags- och fastighetsinteckningar. Härtill har nu utredningsmannen knutit följande reflexioner.

Det nya bolagets driftskapital behövde, såsom också värderingsmännen antytt, icke tagas i anspråk hela året utan till stor del endast vissa perioder därav (huvudsakligast vintertid). Vid sådant förhållande syntes det opraktiskt att anskaffa berörda belopp, 5,300,000 kronor, i form av aktiekapital, som ju låge bundet hela året och såsom aktiekapital skulle förräntas. Det vore bättre, om bolaget vid varje tidpunkt behövde taga i anspråk allenast den del av rörelsekapitalet, som just då erfordrades, så att vid varje tidpunkt ränta icke behövde erläggas för större belopp än som just då vore i bolagets rörelse använt. För staten torde det dessutom te sig mera tilltalande att i stället för att inbetala ett belopp såsom likvid för aktier kunna själv eller eventuellt genom statsägd bank tillhandahålla denna summa såsom kredit åt det nya bolaget, varigenom ju staten bleve fordringsägare med bästa förmånsrätt i såväl förlagsinteckningar som fastighetsinteckningar i stället för i annat fall endast aktieägare. Skulle krediten lämnas genom statsägd bank, vilket ju med hänsyn till de erbjudna säkerheternas bankmässiga beskaffenhet torde vara icke blott önskvärt utan även lämpligt, tillkomme den fördelen, att statsverket såsom sådant icke behövde för anskaffande av rörelsekapitalet hava någon utgift.

Utredningsmannen erinrar i detta sammanhang ånyo om det förhållandet, att förvärvssumman för lager och inventarier tillhörande Kalixverken och domänverkets tre sågverk ännu icke kunde definitivt fixeras. Rörande detta spörsmål och dess inverkan på *det nya bolagets bildande* yttrar utredningsmannen vidare:

För att fixera nämnda summa borde viss datum bestämmas, när tillträde skulle beräknas ske, och värdering av då inläggande lager enligt samma grunder som värderingsmännen använt äga rum. Sedan på detta sätt fastslagits den exakta summan, för vilken lagret vid de olika verken skulle övertagas, kunde aktiekapitalet definitivt fixeras och stiftelseurkund för det nya aktiebolaget utfärdas.

Av praktiska skäl kunde man emellertid tänka sig utgå från de förut beräknade siffrorna för inköpspriset såsom fasta, vilket skulle medföra, att aktiekapitalet redan nu kunde fixeras till 11,750,000 kronor och det nya bolaget bildas utan att avvakta lagervärderingen. Skulle det sedan vid det nya bolagets förvärv av lagren visa sig, att därför erfordrades större kapital än i det föregående tänkts såsom ingående i aktiekapitalet, kunde ett sådant överskott, som icke kunde beräknas bliva allt för stort, täckas dels ur den förutsatta förlagskrediten och dels ur en eventuell ökning därav. Avgörandet härvidlag borde överlåtas åt det nya bolagets ledning. Därest aktiekapitalet sålunda redan nu fixerades, kunde, därest beslut om det nya aktiebolaget fattades, stiftelseurkund utfärdas och övriga åtgärder för det nya bolagets tillblivelse äga rum, när så ansåges lämpligt och utan avvaktande av lagrens värdering. Enär vidare antalet stiftare i ett aktiebolag liksom antalet aktieägare måste vara minst fem stycken, borde utom staten fyra särskilt utsedda personer fungera såsom stiftare och sedermera aktieägare.

Slutligen har utredningsmannen i fråga om *det nya bolagets kommande verksamhet* anfört följande.

Redan förut bedreve de tre av domänverket ägda sågverken uteslutande förädling av råvaror från domänverkets skogar, och Kalixbolaget hade från domänverket hämtat något över 70 procent (räknat efter värdet) av sitt råvarubehov. Under sådana omständigheter komme gentemot det nya bolaget domänverket såsom nästan ende råvaruleverantör att intaga en allt domine-

rande ställning. Skulle det nya bolaget på tillbörligt sätt kunna fylla sin uppgift såsom så att säga förädlingsfabrik för domänverkets råvaror, måste ett intimt och förtroendefullt samarbete mellan domänverket och det nya bolaget förutsättas. Bolagets inköp av virke och andra råvaror från domänverket torde icke böra ske enligt principer, som tillämpats vid de kontrakt, som förut funnits och fortfarande funnes mellan domänverket och Kalixbolaget. Dessa kontrakt torde — såsom ock påpekats av bland andra utredningsmannen Boman samt värderingsmännen — på ett olämpligt sätt betunga köparen. Det borde icke vara omöjligt att finna en form, varigenom det nya bolaget från domänverket finge rätt att till normala säsongpriser inköpa sitt virkesbehov. Härvid finge icke lämnas ur sikte nyss anmärkta förhållande, att det nya bolaget, i vilket ju domänverket skulle hava mycket stort inflytande, torde komma att i stor utsträckning fungera såsom förädlingsfabrik åt domänverkets skogar i dessa distrikt och vid sådant förhållande varken kunde eller borde helt eller delvis förbigås vid domänverkets försäljningar av skog eller timmer. Principiellt sett borde denna sak ligga så till, att, å ena sidan, det ålåde domänverket att tillse, att — i mån av tillgång och utan åsidosättande av skäliga enskilda intressen — det nya bolagets råvarubehov bleve fyllt från domänverkets sida, innan försäljning från domänverket i dessa distrikt till enskilda ägde rum, medan, å andra sidan, det nya bolaget till domänverket borde erlægga betalning enligt säsongens gällande marknadspris.

Av utredningsmannen anförda fördelar och nackdelar enligt alternativen A och B.

Efter att hava redogjort för sina undersökningar rörande ifrågavarande båda alternativ A och B har utredningsmannen övervägt de fördelar och nackdelar, som syntes honom förbundna med de olika alternativen.

Dessförinnan har emellertid utredningsmannen lämnat några uppgifter om finska statens aktiebolagsdrift inom trävarubranschen. Med hänsyn till de jämförelsepunkter Finland erbjuder med vårt land i fråga om natur, råvara och förädlingsätt torde av berörda uppgifter böra här återgivas följande.

Finska staten vore för närvarande såsom aktieägare intresserad i tvenne större skogs- och cellulosa-bolag, nämligen Veitsiluoto O/Y och Enso-Gutzeit A. E. I Veitsiluoto ägde staten alla aktierna utom två. Företaget hade länge drivits av Forststyrelsen i egen regi, men ombildades år 1932 till aktiebolag i syfte att möjliggöra en mera affärsmässig skötsel av detsamma. Enso-Gutzeit däremot hade uppkommit genom sammanslagning och koncentring av ett antal från början helt privata företag och företedde nu tillsammans med systerbolaget Tornator O/Y bilden av en typisk industrikoncern. Statens delägarskap daterade sig från efterkrigsåren, då stora aktieposter, som dittills varit i norska händer, inköptes av finska staten. För närvarande ägde staten cirka 87 procent av aktiekapitalet.

Veitsiluotos ombildning till aktiebolag kunde måhända tydas, som om det skulle ställa sig mera gynnsamt för staten att endast indirekt i aktiebolagsform driva rörelse av nu ifrågavarande beskaffenhet. Å andra sidan torde ännu för kort tid hava förflutit sedan bolagets tillkomst, för att man skulle kunna våga något slutgilligt omdöme om saken. Vid bolagsbildningen drabbades emellertid staten av betydande förluster genom att stora avskrivningar måste göras för att ställa företaget på en sund basis.

Beträffande Enso-Gutzeit gällde, att statens förvärv av omförmälda stora

aktieposter under en följd av år måste anses hava medfört övervägande nackdelar till följd av det höga pris, som betingades, och med hänsyn till att för likvidens erläggande ett obligationslån i norska kronor måste upptagas. För omkring tio år sedan hade emellertid ledningen av Enso-Gutzeit och därefter av Tornator uppdragits åt en av de främsta fackmän, som kunde erhållas i landet. Denne tilldelades mycket vidsträckt fullmakt, vilka möjliggjorde för honom att omlägga bolagets drift i enlighet med den ekonomiska utvecklingen och i övrigt sköta den på fullt affärsmässigt sätt. Koncernens resultat hade därpå väsentligen förbättrats. Därvid hade givetvis i hög grad bidragit, att de på skog baserade förädlingsindustrierna under senare år i Finland gynnats av goda förutsättningar samt rönt ett stort uppsving.

Den jämförelse, som utredningsmannen härefter anställt mellan förenämnda båda alternativ, har föranlett honom till i huvudsak följande uttalanden.

Övertoges Kalixverken — enligt *alternativ A* — i domänverkets regi, förenades i en hand såväl den huvudsakliga råvarutillgången som anstalterna för råvarans förädlande. Domänverket, som redan förut ägde tre sågverk i dessa distrikt, skulle få sin förädlingsapparat utökad med, förutom Kalixverkens såg, den till samma verk hörande sulfatfabriken. Domänstyrelsen hade dittills här saknat sådan fabrik, och förvärvet av nämnda fabrik borde vara av så mycket större betydelse, som domänverkets sågverk Båtskärsnäs och Sandvik låge på relativt litet avstånd från fabriken och kunde bidra med råvara till densamma. Förvärvet av Kalixverkens sågverk vore uppenbarligen ej av samma betydelse för domänverket. Men om — av sociala skäl eller eljest — staten önskade, att driften där hölles i gång, borde det för staten vara en fördel att mera direkt kunna bestämma däröver och sörja för att de i varje särskilt fall ändamålsenligaste åtgärderna kunde vidtagas, och sågverksdriften vid Kalixverken beräknades ju av värderingsmännen giva överskott.

De direkta kostnaderna för staten som helhet betraktad komme vid ett arrangemang enligt *alternativ A* — under förutsättning att domänverket kunde förvärva Kalixverken för 4,500,000 kronor — att utgöra allenast 1,625,000 kronor.

Beträffande *alternativ B* torde, enär i det föregående förutsatts, att staten (domänverket) skulle äga det tillärnade nya aktiebolaget och följaktligen vara den bestämmande i detsamma, vad nyss i fråga om *alternativ A* anförts om lämpligheten av att domänverkets förädlingsapparat utökades med Kalixverken äga motsvarande tillämpning. Den enhet mellan råvaruägaren och förädlaren, som *alternativ A* innebure, skulle visserligen i *alternativ B* formellt brytas genom det nya bolagets tillkomst såsom särskild juridisk person. Men eftersom aktierna i det nya bolaget skulle komma att ägas av staten och staten (domänverket) alltså komma att bliva den bestämmande, brötes i realiteten icke nämnda enhet.

Statens direkta engångskostnader för genomförandet av *alternativ B* uppginge enligt vad i det föregående omförmäls till 4,875,000 kronor och ställde sig alltså betydligt högre än enligt *alternativ A*. Emellertid vore i nämnda belopp inräknade 1,250,000 kronor avsedda för utvidgning av Kalix sulfatfabrik. Anmärkas borde, att denna utgift med all sannolikhet måste bliva en utgift även vid *alternativ A*, ehuru icke direkt vid överlåtelsen.

För såväl *alternativ A* som *alternativ B* måste antagas, att hänsyn vid den vidare driften fortfarande komme att tagas till de i det föregående berörda sociala skäl rörande förebyggande av arbetslöshet, som hittills uppenbarligen varit en i många avseenden bestämmande orsak till statens handlande i denna sak.

Enligt utredningsmannens åsikt torde aktiebolagsformen på grund av därmed förenade bokföring och årlig balansräkning m. m. giva större översiktlighet över den industriella driftens ekonomiska resultat än alternativ A.

Antingen domänverkets förädlingsverksamhet (i form av sågverksdrift och cellulosaafabrikation) med ty åtföljande försäljning av produkterna drevs direkt av domänverket eller i form av aktiebolag komme denna förädlings- och försäljningsverksamhet att äga rum i direkt konkurrens med annan in- eller utländsk försäljning av nämnda produkter från enskilda inländska och enskilda eller statsägda utländska företag i samma bransch. För att den sålunda av svenska staten drivna rörelsen skulle bli lönsam, vore det uppenbarligen av alldeles väsentlig betydelse, att ledningen av såväl förädlings- som försäljningsorganisationerna handhades av en inom berörda område erfaren och dugande fackman (eventuellt flera), som i sitt handlande, vilket ju många gånger måste bestämmas av affärsmässiga hänsyn och fordrade snabba beslut samt tagandet av vissa risker, icke lämpligen borde vara bunden av de i dessa avseenden betydligt snävare gränser, en ämbetsman i ett ämbetsverk hade uppdragna för sig i form av instruktioner eller eljest. Det i alternativ B tänkta bolagets chef borde hava möjlighet att under villkor något så när likartade med dem, som gällde för cheferna för de konkurrerande företagen utöva sin ledareverksamhet. Av väsentligt avgörande betydelse för huru det nya bolagets verksamhet skulle utfalla vore, att en på området verkligt erfaren, duglig och energisk ledare tillsattes.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde man hava skäl antaga, att, under förutsättning att nu angivna riktlinjer för alternativ B följdes, den då genom det nya bolaget ombesörjda förädlingen och försäljningen borde kunna uppvisa gynnsammare utbyte för staten än därest alternativ A valdes. Staten skulle i alternativ B erhålla en effektivare och rationellare organisation för denna verksamhet, och de för alternativ B:s genomförande erforderliga utläggerna borde under sådana omständigheter relativt snart hava tagits igen. Att i längden alternativ B skulle visa sig för staten fördelaktigare torde med tämlig säkerhet kunna antagas.

Utredningsmannen har sålunda för sin del förordat, att förevarande fråga erhöles sin lösning enligt alternativ B.

Jag torde i detta sammanhang få nämna, att direktören Tham i värderingsmännens förut omförmälda skrivelse den 9 december 1935 uttalat sin anslutning till den ifrågasatta aktiebolagsformen. Till motivering av denna sin ståndpunkt har han framhållit, att med berörda organisationsform komme att vinnas enhetlighet i varusorteringen samt nödig smidighet och handlingsfrihet i förvaltningen.

Yttranden.

Ur de yttranden, som avgivits över utredningsmannens utredning, i vad densamma rör Kalixanläggningarnas förenande under gemensam ledning med domänverkets sågverk i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen, må här återgivas följande.

Statens arbetslöshetskommission har ansett sig endast hava att bedöma, i vad mån de föreslagna anordningarna komme att inverka på arbetstillgången. Det har syntts kommissionen föga troligt, att någon skillnad här-

utinnan skulle komma att uppstå vid det ena eller andra alternativets tillämpning. Det ur arbetslöshetssynpunkt angelägna vore, att driften vid Karlsborg och Båtskärsnäs kunde få fortgå i oförminskad eller helst utökad omfattning. Kommissionen har i övrigt rörande ifrågavarande spörsmål hänvisat till sitt yttrande den 17 april 1935 över direktören Bomans utredning. I nämnda yttrande hade kommissionen anfört bland annat följande.

Vid Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik sysselsattes under år 1933 i medeltal sammanlagt 347 man och under år 1934 313 man. En eventuell driftsnedläggelse skulle sannolikt medföra, att i första hand dessa personer bleve arbetslösa. Huruvida verkningarna av en driftsnedläggelse kunde bliva ännu mera omfattande torde, i avsaknad av kännedom om möjligheterna att finna annan avnämare till det virke, som nu konsumerades vid Karlsborgs- verken, för närvarande knappast kunna bedömas. Ej heller torde något bestämt uttalande kunna göras i fråga om den utsträckning, i vilken Karlsborgsarbetarna vid en driftsnedläggelse skulle komma att påkalla hjälp från det allmännas sida, men det torde kunna anses sannolikt, att större delen så gott som omedelbart skulle komma att anmäla sig som hjälpsökande. Vid det förhållande att reservarbeten anordnats i orten omkring Kalix sedan ett femtontal år tillbaka, torde det i fortsättningen komma att stöta på svårigheter att finna lämpliga arbetsobjekt, vadan eventuella hjälpåtgärder genom arbetslinjen sålunda torde kunna vidtagas endast i begränsad omfattning. Ett sammanförande under enhetlig ledning av vissa statsverket tillhöriga företag med Kalix träindustriaktiebolag torde innebära, att en betydande del av virkesavkastningen från domänverkets skogar inom Norrbottens län komme att förädlas i domänstyrelsens regi och på grund härav samtliga med verkets utdrivning sammanhängande arbeten att utföras genom domänstyrelsens försorg, ett förhållande, som säkerligen skulle komma att bidra till en jämnare arbetstillgång i skogarna.

Redan tidigare hade kommissionen framhållit, att i stort sett endast tvenne huvudformer av statligt ingripande här kunde komma i fråga, nämligen antingen åtgärder för ett överflyttande till andra orter av den övertaliga del av befolkningen, som icke längre hade möjlighet att vinna sin utkomst i den inom orten bedrivna industrin, eller också åtgärder, avsedda att möjliggöra för ortens arbetslösa eller av arbetslöshet hotade befolkning att kunna existera i hemkommunen.

Beträffande arbetslösheten inom Nederkalix kommun framgår av en utav kommissionen vid det nu avgivna yttrandet fogad bilaga, vari även intagits hjälpverksamhetens omfattning och statsverkets kostnader härför under tiden från och med år 1925, bland annat följande.

År	Antal anmälda arbetslösa Medeltal per år	Antal hjälpta arbetslösa Medeltal per år	Hjälpkostnad ¹ Kronor	Medeltal per hjälpt arbetslös Kronor
1925.....	295	109	110,110	1,010
1926.....	508	237	245,538	1,036
1927.....	640	390	383,836	984
1928.....	400	231	287,177	1,243
1929.....	284	92	155,816	1,694
1930.....	376	145	164,974	1,138
1931.....	644	383	428,901	1,120
1932.....	1,148	838	787,820	940
1933.....	1,345	1,019	977,775	960
1934.....	800	678	826,214	1,219
	Medeltal: 644	Medeltal: 412	Summa: 4,368,161	Medeltal 1,060
1935.....	441	350	²	²

¹ Omfattar löner till statliga reservarbetare, hemmahörande i Nederkalix, samt statsbidrag till statskom. reservarbeten, dagunderstöd, hyreshjälp, kurser och friv. arbetstjänst.

² Kostnaderna för år 1935 kunna ännu icke exakt angivas.

I anslutning härtill har kommissionen vidare yttrat: Av förestående uppgifter framginge, att arbetslösheten sedan ett år tillbaka syntes hava stagnerat på en jämförelsevis hög nivå. Alltjämt hade det befunnits nödvändigt att bringa hjälp till cirka 350 arbetslösa. Ehuru den förhandenvarande, besvärande arbetslösheten ej torde komma att nämnvärt minskas på grund av i föreliggande utredning ifrågasatta åtgärder, torde likväl en stabilisering av den industriella driften medföra ur arbetslöshetssynpunkt gynnsamma verkningar.

Domänstyrelsen har till en början framhållit, att varken ett direkt övertagande av Kalixbolagets anläggningar eller en sammanslagning av desamma med domänverkets ifrågakommande tre sågverk vore något för domänverket i ekonomiskt avseende eftersträfvansvärt. Den kvantitet sågtimmer, som nu årligen uttoges från statsskogarna utefter Torne—Pite älvar kunde nämligen med fördel försågas vid domänverkets egna anläggningar, och vad som till äventyrs därutöver återstode av den ordinarie avverkningen kunde säkerligen på ett tillfredsställande sätt försälgas i den öppna marknaden. Ej heller hade, yttrar styrelsen vidare, domänverket något speciellt intresse att förvärva sulfatfabriken, så länge densamma ändock kunde hållas i drift och till tillfredsställande pris taga emot de kvantiteter sågverksavfall, som lämpligen kunde tillföras fabriken från Båtskärsnäs och Sandvik.

Härefter har domänstyrelsen till bemötande av vissa av värderingsmännen gjorda beräkningar anfört väsentligen följande.

Värderingsmännens kalkyler över vad som kunde betalas för Kalixbolagets tillgångar, nämligen 3,950,000 kronor, förutsatte ökade utbyggnader till avsevärda kostnader och vidtagande av vissa samt fullföljande av andra redan påbörjade förändringar och grundade sig sålunda icke på nuvarande för-

hållanden. Kalkylen visade trots detta ett årligt överskott av endast 205,700 kronor, vilket belopp värderingsmännen själva ansett vara i knappaste laget för att svara mot nyanskaffning och underhåll. Kalkylen måste sålunda anses byggd till icke ringa del på mycket ovissa förhoppningar. Beträffande frågan om vad som kunde betalas för ett verk, som praktiskt taget aldrig lämnat någon vinst och vars ställning, trots undan för undan lämnade nya kapitaltillskott, ändock icke kunde sägas hava förbättrats, ville styrelsen framhålla, att något sådant som att betalning skulle utgå till en säljare för kalkylerade, på nyinvesteringar av köparen beroende bättre förräntningsmöjligheter syntes vara väl mycket begärt. Styrelsen ansåge emellertid, att fortsatt säkrad drift av sulfatfabriken vid Kalix hade en viss betydelse för domänverkets sågverk, nämligen nyttiggörande av sågavfallet från Båtskärsnäs och Sandvik såsom kok- och bränsleflis. Om Kalixverken med hänsyn jämväl härtill åsattes ett värde av inalles 2,000,000 kronor, torde detta kunna försvaras, även om beloppet vore högt såsom beroende av konjunkturen och utgörande en diskontering av väntade inkomster. Till detta värde av 2,000,000 kronor komme jämväl värdet av lager och inventarier vid eventuellt övertagande, approximativt beräknat till 1,950,000 kronor. De av värderingsmännen angivna priserna kunde visst icke anses såsom låga, då de ju skulle inrymma även den vinst, som under fortsatt drift erfordrades för räntor och amortering under viss tid. Kalixbolagets sågverk hade för domänverket intet som helst driftsvärde, snarare motsatsen, då det statsskogsvirke, som försågs vid Kalix kunde billigare förädlas vid Båtskärsnäs genom fullt utnyttjande av sistnämnda verk.

I detta sammanhang ville styrelsen framhålla, att den nu förefintliga utbyggnaden av sågverksindustrin i Norrbotten vore så stor, att tillgången på råvaror för densamma måste betecknas som ganska knapp. Skulle statens skogar helt förse ifrågavarande industrier med erforderligt virke, komme intet eller i varje fall obetydligt timmer att från statsskogarna kunna tillhandahållas i den fria marknaden. Den virkestillgång, som av 1933 års skogsindustrisakkunniga angivits som tillgänglig, syntes nämligen vara alltför högt beräknad.

På grund av vad sålunda anförts ansåge styrelsen, att värdet av Kalixbolagets samtliga tillgångar under inga förhållanden kunde sättas högre än det av värderingsmännen angivna, 3,950,000 kronor. Att emellertid, som utredningsmannen föreslagit, framkonstruera ett ytterligare värde å bolagets tillgångar med omkring 500,000 kronor torde enligt styrelsens mening icke böra ifrågakomma. Kalixverken, sådana deras förräntningsmöjligheter dittills visat sig, hade i och för sig endast realisationsvärde.

Beträffande utredningens alternativ B, åt vilket utredningsmannen på anförda skäl givit sitt förord, har domänstyrelsen förklarat, att styrelsen icke kunde tillstyrka detsamma. Till stöd för denna sin uppfattning har styrelsen andragit huvudsakligen följande.

Vad utredningsmannen åberopat rörande vissa förhållanden inom den finska statsdrivna trävaruindustrin kunde styrelsen ej finna vara i förevarande fall jämförbart. Utredningsmannens uttalande om att med aktiebolagsformen förenad bokföring och årlig balansräkning m. m. gävo större överskådlighet över den industriella driftens ekonomiska resultat än alternativ A syntes vidare styrelsen något oförklarligt. Med erkännande av det principiellt riktiga i utredningsmannens uttalande, att det nya bolaget vid inköp av virke och andra råvaror från domänverket borde erlägga betalning enligt säsongens gällande marknadspris, ville domänstyrelsen dock påpeka, att de

mellan domänverket och Kalixbolaget i detta hänseende kontrakterade priserna, åtminstone under de fem senaste åren, ej endast understigit den prissättning, som nu av utredningsmannen anbefalldes, och sålunda jämväl de priser, domänverkets egna sågverk fått erlägga, utan därjämte för Kalixbolaget, i motsats till all övrig skogsindustri i landet, innefattat den extra fördelen, att råvarupriset anpassats efter bolagets egna försäljningar först efter det att skeppningsåret gått till ända. Styrelsen kunde således icke finna, att vad utredningsmannen föreslagit beträffande prissättning för råvaran utgjorde något särskilt motiv för aktiebolagsformen.

Styrelsen anmärkte härjämte, att man icke borde bortse från att kostnaderna för själva bolagsbildningen komme att uppgå till omkring 300,000 kronor. Utredningsmannens förslag att domänverkets tre sågverk skulle överlåtas till det nya bolaget för 6,000,000 kronor i stället för det bokförda värdet å sågverken, 7,910,000 kronor, kunde ej biträdas av styrelsen.

Vid behandlingen av aktiebolagsfrågan borde dessutom ej förbises, att den vid Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen anställda arbetspersonalen jämlikt det av 1935 års riksdag fastställda tjänstepensionsreglementet för arbetare i statens tjänst vore pensionsberättigad. Därest nämnda sågverk nu skulle överlämnas till det planerade bolaget, torde samtidigt särskilt beslut erfordras om att verkens arbetare i fortsättningen skulle åtnjuta pension från bolaget och ej från domänverket. På samma sätt torde böra särskilt beslutas, i vad mån de vid Kalixverken anställda arbetarna skulle bli pensionsberättigade, vilket de för närvarande icke vore. Enligt av styrelsen gjord överslagsberäkning torde pensionsbeloppen för samtliga arbetare vid Sandvik, Båtskärsnäs, Lövholmen och Kalixverken enligt för arbetare i statens tjänst fastställda grunder kunna beräknas under närmaste tioårsperioden komma att uppgå till inalles omkring 380,000 kronor. Härtill komme dessutom den eventuella familjepensioneringen, varom särskild utredning för närvarande påginge och för vilken styrelsen nu ej ansåge sig kunna angiva något belopp. — Samtidigt torde även böra beslutas angående pensionsförhållandena för de vid förevarande anläggningar anställda förmännen och tjänstemännen. Då några grunder för förmäns och tjänstemäns pensionering ännu ej funnes, hade styrelsen ej heller ansett sig kunna göra någon uppskattning över de belopp, som härför erfordrades.

Ett lösbrytande i form av ett fristående aktiebolag av Lövholmens, Båtskärsnäs och Sandviks sågverk från domänverkets övriga industriförvaltning, som för närvarande omfattade inalles 24 olika sågverksanläggningar med en sammanlagd årsproduktion av omkring 60,000 standards, skulle, förutom den avsevärt dyrare organisationen jämte därmed sammanhängande kostnader, för övrigt medföra olägenheter av olika art. Ifrågavarande tre Norrbottensverk hade nämligen vid detta laget så vuxit in i den gemensamma organisationen, att ett lösbrytande av desamma skulle bli till skada för domänverkets drift. Sålunda skedde de flesta befraktnings- och försäljningsavtalen gemensamt för södra-mellersta Sverige och Norrbotten, varvid kombinationen av sommar- och vinterleveranser samt -skeppningar visat sig vara av stor styrka. Vidare arbetade den gemensamma ingenjörsavdelningen med större effekt, då tekniska och maskinella erfarenheter från olika delar av landet utan onödig omgång kunde nyttiggöras vid de olika verken, maskinell utrustning smidigt omflyttas etc. Dessutom vore det av stor betydelse, att samtliga inköp av maskiner och förnödenheter såsom hittills kunde ske gemensamt i större poster och med effektivt utnyttjande av den tekniska erfarenheten från olika håll. Det vore givetvis även av minst lika stor betydelse, att den ekonomiska ledningen av domänverkets hela affärsdrift vore samlad på ett håll och ej onödigtvis splittrad. Ett fränskiljande av Norrbottens-

industrin från styrelsens övriga förvaltning strede även emot övrig inom landet beprövad skogsindustriell organisation. Det för skogsbruket liksom för det industriella resultatet avgörande torde nämligen vara, att driften anpassades efter den tillgängliga råvarans art och beskaffenhet.

De av värderingsmännen framlagda beräkningarna om utbyggnad av sulfatfabriken, omläggning av kraftcentralen etc. funne styrelsen ej vara så utformade, att desamma nu kunde läggas till grund för ett riksdagsbeslut.

Då sålunda intet av de speciella skäl, som av utredningsmannen anförts för ett lösbrytande av nu nämnda tre sågverk från domänverkets övriga förvaltning samt inrangerande under ett särskilt aktiebolag, syntes styrelsen i realiteten hållbart och då styrelsen ansåge sig hava all nödig frihet att i sin nuvarande organisationsform driva rörelsen lika effektivt som genom ett aktiebolag, måste styrelsen avstyrka den föreslagna aktiebolagsformen.

Därest emellertid statsmakterna skulle anse lämpligt, att ifrågasvarande industri inordnades i aktiebolagsform, vore det enligt styrelsens åsikt nödvändigt, för eliminerande av i det föregående berörda olägenheter, att styrelsen bleve i tillfälle att ensam dirigera bolaget såsom en intern organisation.

Med hänsyn till det anförda har domänstyrelsen förklarat sig så tillvida biträda utredningens alternativ A, att styrelsen föresloge, att, om det av sociala skäl vore nödvändigt att driften vid Kalixverken upprätthölls, Kalixbolagets tillgångar, efter bolagets trädande i likvidation, måtte inlösas av statsverket och överlämnas till domänstyrelsen för förvaltning, att för inlösen erforderliga medel, approximativt beräknade till 3,950,000 kronor, bestredes på det sätt, att 1,950,000 kronor avseende lager och inventarier efter närmare värdering vid överlåtelse tillfället enligt i huvudsak av värderingsmännen angivna grunder skulle utgå av domänverkets driftsmedel samt 2,000,000 kronor avseende verk och inrättningar skulle utgå ur domänverkets markinköpsfond samt att, för den händelse annan ersättning skulle utgå för bolagets tillgångar, särskilt riksstatsanslag måtte beredas härför.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har med skärpa understrukt vikten ur skilda synpunkter såväl av en fortsatt full drift för den nu förefintliga träförädlingsverksamheten inom länet som av densammans stärkande genom en ej alltför ringa utökning av den åtminstone för närvarande mera lönsamma massaindustrin. Vad särskilt Kalixverken beträffar har länsstyrelsen anfört bland annat följande.

I remissyttrande den 27 april 1935 över den av direktören Boman verkställda undersökningen rörande Kalixbolaget förklarade länsstyrelsen sig för sin del närmast vilja förorda, att Kalixverkens fortsatta drift skedde i domänverkets egen regi. Detta länsstyrelsens uttalande finge ses mot bakgrunden av de nedslående erfarenheter, man under Kalixbolagets hittillsvarande verksamhetstid haft av möjligheterna till friktionsfri samverkan mellan domänstyrelsen — råvaruägaren och företagsledningen. Emellertid vore länsstyrelsen ingalunda blind för att den av länsstyrelsen förordade lösningen, den omedelbara domänverksdriften, lämnade rum för vissa ej oväsentliga erinringar. Bland annat måste det sålunda anses mindre egentligt, att domänstyrelsen, som vore råvaruleverantör till en betydande del av den norrländska industrin, med egna tillverkningar konkurrerade om avsättningen å existerande marknader och detta utan att i exempelvis beskattningshänseende vara likställd med de enskilda industriföretagen. Länsstyrelsen ansåge sig ock med

hänsyn till föreliggande omständigheter sakna tillräcklig anledning att bestämt och under alla förhållanden motsätta sig utredningsmannens förslag om sammanförande under ett särskilt, från domänverkets övriga förvaltning fristående bolag av Kalixverken och de tre nuvarande domänverksågarerna inom länet. Till tanken om samlande under enhetlig ledning av traktens hela träförädlingsindustri hade länsstyrelsen för övrigt redan tidigare uttalat sin principiella anslutning. En oefftergivlig förutsättning för länsstyrelsens godtagande av B-alternativet vore dock, att fullgod garanti skapades för det nya bolagets behöriga råvaruförsörjning för avsevärd tid framåt. På sätt länsstyrelsen i sitt yttrande den 27 april 1935 antytt kunde den föreslagna anordningen med ett från domänstyrelsen formellt helt avskilt bolag befaras giva rum för fortsatt friktion mellan styrelsen och företagsledningen. För undvikande härav torde i själva verket bliva nödigt antingen — vilket uppenbarligen vore det mest rationella — att för bolagets räkning avsätta lämplig del av länets statsskogar eller ock att statsmakterna själva fastställde ett långfristigt kontrakt om leverans till bolaget av erforderlig råvara. När länsstyrelsen rekommenderade dylika särskilda åtgärder för säkerställande av det planerade statliga bolagets behöriga råvaruförsörjning, förutsatte länsstyrelsen givetvis, att icke till följd därav den inom Norrbotten nu befintliga enskilda förädlingsindustrin i berörda hänseende bleve på något sätt tillbakasatt.

Vad slutligen beträffade den nu framlagda utredningens skilda detaljer, ville länsstyrelsen allenast framhålla, att den av utredningsmannen förordade överlåtelsesumman för Kalixbolagets tillgångar förefölle länsstyrelsen i varje fall icke vara för högt tilltagen. Den föreslagna utvidgningen av massatillverkningen vid Karlsborgs sulfatfabrik funne sig slutligen länsstyrelsen av olika, lätt insedda skäl böra livligt tillstyrka.

Kommerskollegium och socialstyrelsen hava, såsom i det föregående nämnts, vid sitt utlåtande fogat yttrande från *svenska trävaruexportföreningen*. Nämda förening har — under framhållande av att det vore egendommeligt, att utredningsmannen icke närmare ingått på frågan om huruvida fortsatt statsdrift inom de övernorrländska träindustrierna vore ur ekonomisk synpunkt tillräddig — anfört bland annat följande.

Föreningen konstaterade med beklagande, att utredningen, lika litet som de närmast föregående utredningarna i ämnet, lämnade de detaljupplysningar beträffande Kalix, som vore nödvändiga för att kunna bedöma, vilket nettoöverskott, rörelsen ansåges kunna giva, sedan alla omkostnader från dräggits bruttoöverskottet. Av stort intresse vore givetvis att hava en någorlunda tillförlitlig räntabilitetskalkyl till sitt förfogande. Först då kunde nämligen bedömas, huruvida vinstmarginalen vore tillräcklig för att möta rimliga konjunktursvängningar inom ifrågavarande industrier. Utan tillfredsställande vinstmarginal kunde befaras, att även ett nytt bolag skulle nödgas hänvända sig till statsmakterna för erhållande av ekonomiskt stöd utöver det som lämnats vid bolagets bildande. Till belysande av de starka förändringar i prisnivån för trävaror, som ägt rum under de senaste åren, anförde föreningen följande indexsiffror (därvid talet 100 utvisade prisläget i svenska kronor för halvårsskiftet 1913):

31 januari 1931	128.8
1 oktober 1931	98.1
1 oktober 1932	97.9
1 april 1933	105.3
1 december 1933	132.3
1 april 1934	135.1

1 januari 1935	121.7
1 oktober 1935	106.2
1 januari 1936	112.8.

Därest statsmakterna icke desto mindre beslöte, att den statliga industriella verksamheten inom Norrbotten fortfarande skulle bedrivas, syntes detta enligt föreningens mening böra ske under aktiebolagsformen. Föreningen kunde i stort sett instämma i de skäl, som utredningsmannen anfört till förmån för aktiebolagsformen framför utredningens alternativ A.

Det låge särskild vikt uppå, att det föreslagna bolaget erhöle en ledning, som tillfredsställde högt ställda krav beträffande företagens skötsel i ekonomiskt och tekniskt hänseende. Sakkunskap i fråga om dessa industrier borde vara representerad i styrelsen icke blott av verkställande direktören utan jämväl av andra ledamöter. Likaså borde dylik sakkunskap finnas representerad i revisionen. Det föreslagna bolaget borde icke på grund av sin ställning som statsföretag erhålla ekonomiska fördelar, som icke kunde komma enskilt företag till del och varigenom det statliga företaget skulle kunna bedriva en med de enskilda skadlig konkurrens. Särskilt ömtålig torde i detta hänseende bliva frågan om virkesförsörjningen och prissättningen av virket. Det vore att hoppas, att de synpunkter på denna fråga, som av utredningsmannen framhållits, bleve beaktade.

Beträffande råvarutillgångarna inom ifrågakommande områden torde vidare böra framhållas, att en utökning av virkeskonsumtionen inom av staten drivna företag i Norrbotten komme att medföra en motsvarande minskning av den virkesmängd, som kunde ställas till den enskilda industrins förfogande, vare sig denna låge inom Norrbottens län eller i sydligare trakter.

Den beräknade kostnaden för utbyggnaden av sulfatfabriken vid Kalix, 1,250,000 kronor, hade av en sakkunnig föreningsmedlem ansetts alltför låg, varjämte samme medlem påpekat, att genom utbyggnaden framställningskostnaderna möjligen icke kunde reduceras i fullt den utsträckning, varmed i utredningen räknats.

Vad i utredningen anförts om att tillgängliga kvantiteter sågverksflis vore större än vad med fördel kunde förbrukas i den nuvarande anläggningen syntes icke föreningen vara av beskaffenhet att utgöra skäl för utökning av sulfatmassetillverkningen.

Slutligen torde kunna ifrågasättas, om de av domänstyrelsen till 1,660,000 kronor beräknade kostnaderna för komplettering av anläggningarna icke borde inräknas i aktiekapitalet och sålunda ej ingå i lånesumman.

För egen del hava *kommerskollegium och socialstyrelsen* uttalat, att resultatet av nu föreliggande utredning styrkt ämbetsverken i deras tidigare uttalade åsikt, att den lämpligaste formen för fortsatt bedrivande av den statliga träindustriella verksamheten i Norrbottens län torde vara, att de ifrågasvarande verken sammanfördes till ett enda under aktiebolagsform arbetande, av domänverket ägt företag.

De mycket starka sociala skäl, som med hänsyn till läget på arbetsmarknaden inom Nederkalix kommun talade för att sådana åtgärder vidtoges, att driften vid Kalix träindustriaktiebolag i fortsättningen kunde uppehållas, och som tidigare närmare utvecklats av ämbetsverken, torde, framhålla ämbetsverken, i huvudsak få anses kvarstå med oförminskad styrka. I detta sammanhang hava ämbetsverken meddelat vissa uppgifter för år 1935 rörande arbetslöshetens omfattning inom Nederkalix kommun samt rörande

skattetrycket i kommunen. Uppgifterna i sistberörda hänseende framgå av följande tabell, vari jämväl upptagits de uppgifter angående den kommunala beskattningen under åren 1924—1934, som i ett tidigare utlåtande lämnats av ämbetsverken.

Å r	Kommunal- skatt kronor	Landstings- skatt kronor	Summa kronor	Vägs katt kronor
1925.....	15.65	3.16	18.81	0.80
1926.....	15.70	3.16	18.86	0.80
1927.....	16.45	3.16	19.61	0.75
1928.....	18.20	3.16	21.36	0.70
1929.....	17.80	3.16	20.96	0.45
1930.....	15.00	3.16	18.16	0.85
1931.....	15.05	3.16	18.21	0.80
1932.....	17.00	3.80	20.80	0.85
1933.....	20.00	4.00	24.00	0.40
1934.....	20.80	4.90	25.70	0.57
1935.....	20.40	4.70	25.10	0.57

Såsom ett skäl för att statligt stöd till åstadkommande av en mera varaktigt lösning beträffande möjligheterna för driftens uppehållande vid Karlsborgs-verken borde ifrågakomma hava ämbetsverken även ansett sig böra framhålla, att Kalix träindustriaktiebolags anläggningar vid Karlsborg ur industriell synpunkt torde få anses hava i åtskilliga avseenden, såsom med hänsyn till läget vid mynningen av en av de mera betydande älvarna i övre Norrland, i avseende å kommunikationer m. m., ett bättre läge än t. ex. de vid Sandvik å Seskarö. Genom kombinationen mellan sågverksdrift och sulfat-cellulosatillverkning erbjöde dessa anläggningar därjämte vissa fördelar ur rent teknisk-ekonomisk synpunkt framför domänverkets båda sågverk vid Sandvik och Båtskärsnäs. Om en minskning av kapaciteten hos de nu av staten helt eller delvis ägda sågverken i Norrbottens län skulle framdeles av någon anledning befinnas vara nödig, syntes därför numera ett nedläggande av verksamheten vid Karlsborg knappast i första hand böra ifrågakomma.

Beträffande det av utredningsmannen förordade alternativet B, vartill sålunda jämväl ämbetsverken i huvudsak givit sin anslutning, hava ämbetsverken härefter anfört i huvudsak följande.

Ämbetsverken ville särskilt understryka, att huvudmotivet för en anordning enligt alternativ B, nämligen de större möjligheter till vinnande av en verkligt tillfredsställande översikt över resultatet av verksamheten och till fullt affärsmässig drift, som härigenom öppnades, borde hållas i sikte vid organisationens slutliga genomförande, så att bolagsledningen, där sakkunskapen på de tekniska och merkantila områdena förutsattes bli tillbörligen representerad, verkligen erhöle samma handlingsfrihet och möjlighet till anpassning efter konjunkturer och övriga på verksamheten inverkan faktorer som vid företag i enskild ägo. Ämbetsverken förutsatte även, att ett sådant aktiebolag i fråga om virkesinköp från domänverket ställdes i full pa-

ritet med domänverkets övriga kunder. Endast under sådana förutsättningar torde garanti kunna vinnas för att en i längden för landet skadlig spänning — utöver den av naturliga konkurrenshänsyn härrörande — gentemot andra företagare inom samma näring i möjligaste mån undvekes och ett nödvändigt samgående i vissa hänseenden på exportmarknaden möjliggjordes. Betydelsen härav underströkes ytterligare av det förhållandet, att de privata träindustrierna representerade huvudparten av domänverkets kundkrets.

Beträffande de värderingar och kalkyler, som låge till grund för förslaget utformning, hade ämbetsverken varken haft tillfälle eller anledning att ingå på någon närmare detaljgranskning. I fråga om den föreslagna utvidgningen av tillverkningen av sulfatmassa vid Karlsborg ansåge emellertid ämbetsverken önskvärt, att frågan underkastades en ytterligare prövning, vilken då närmast torde böra ankomma på ledningen för det föreslagna aktiebolaget. I likhet med svenska trävaruexportföreningen funne nämligen ämbetsverken vid granskning av värderingsmännens jämförande tillverkningskalkyler beträffande Kalix sulfatfabrik, att möjligheterna för tillverkningskostnadens nedbringande genom fabriken utbyggande möjligen något överskattats. Vad sagda förening anfört beträffande virkestillgången och möjligheten att för tillverkningen av prima sulfatmassa använda sågverksflis i större utsträckning, än vederbörande värderingsmän ansett sig böra räkna med, torde även vara förtjänt av beaktande och närmare utredning.

Vid beräkningen av för det nya bolaget erforderligt aktiekapital hade utredningsmannen föreslagit, att det för utbyggnaden av sulfatfabriken erforderliga beloppet, 1,250,000 kronor, borde täckas genom aktiekapital och icke genom lån, för vilket senare knappast säkerhet av bästa slag torde kunna ställas. För den händelse nyssnämnda utbyggnad vid närmare granskning skulle befinnas icke, eller åtminstone ej omedelbart, böra komma till utförande, förelåge den möjligheten, att aktiekapitalet skulle visa sig vara tilltaget onödigt stort. Därvid borde emellertid iakttagas, att en minskning med motsvarande belopp av det till 5,300,000 kronor uppskattade lånebehovet till rörelsekapital i detta fall skulle uppstå. Motivet till att rörelsekapitalet föreslagits skola anskaffas genom upplåning hade angivits vara, att på så sätt minskning av räntekostnaderna kunde ernås genom att bättre anpassning kunde åstadkommas till detta kapitalbehovs variationer under året. En avsevärd del av rörelsekapitalet torde emellertid behöva användas under hela året, och några mera allvarliga principiella invändningar mot att denna del tillfördes företaget i form av aktiekapital och lånebehovet i motsvarande grad minskades torde knappast kunna resas, så mycket hellre som lånebehovet förutsåges bliva fyllt genom statens eller statsägd banks mellankomst.

Under återopande av det anförda hava ämbetsverken hemställt, att utredningens alternativ B måtte i huvudsak läggas till grund för inordnandet av Kalix träindustriaktiebolags anläggningar och domänverkets tre sågverk i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen i ett nytt aktiebolag med domänverket som innehavare för statens räkning av aktierna till så stor del, som vore med aktiebolagslagens bestämmelser förenligt, dock att frågan om utbyggandet av sulfatfabriken vid Karlsborg borde för avgörande hänskjutas till det blivande aktiebolagets styrelse.

Jämväl *statskontoret* har ansett sig böra i huvudsak ansluta sig till det av utredningsmannen förordade förslaget om aktiebolagsbildning. Beträffande det föreslagna sättet för aktiekapitalets uppbringande har ämbetsverket uttalat, att det förefölle, som om det belopp, som erfordrades för övertagande av

Kalixbolagets tillgångar, borde kunna begränsas till vad som ungefär svarade mot bolagets skulder eller sålunda till 4,000,000 kronor, varigenom det för aktieteckning avsedda beloppet, 11,750,000 kronor, skulle kunna minskas med 500,000 kronor. Tillika har statskontoret ifrågasatt, huruvida icke med utbyggnaden av sulfatfabriken i Kalix lämpligen kunde anstå. I så fall skulle det föreslagna aktiekapitalet kunna ytterligare reduceras med det för sagda ändamål beräknade beloppet av 1,250,000 kronor. Under nu angivna förutsättningar har ämbetsverket funnit aktiekapitalet i det nya bolaget böra bestämmas till (11,750,000 — 500,000 — 1,250,000 =) 10,000,000 kronor. Därav borde 6,000,000 kronor tecknas av domänfonden, medan återstående 4,000,000 kronor torde böra anvisas å riksstaten under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, samt bestridas av lånemedel. Ur redovisningssynpunkt torde vidare vara lämpligt, att de av domänverket tecknade aktierna överfördes från statens domäners fond till fonden för statens aktier och att sålunda hela aktiestocken bleve bokförd å denna senare fond. Detta hindrade givetvis icke, att domänstyrelsen kunde erhålla det bestämmande inflytandet vid utseendet av ledningen för det blivande företaget.

Vidkommande det nya bolagets rörelsekapital har statskontoret slutligen hållit före, att det borde ankomma på ledningen för det nya bolaget att ordna härmed på sätt, som funnes vara för bolaget lämpligast. För att icke förrycka konkurrensförhållandet till andra företag inom branschen torde, anför ämbetsverket, några särskilda undantagsförmåner icke böra i detta hänseende lämnas av staten.

Riksräkenskapsverket åter har icke funnit utredningsmannens argumentering till förmån för aktiebolagsformens utnyttjande vid den föreslagna reorganisationen av statens träförädlingsindustri i Norrbotten övertygande. Ämbetsverket, som jämväl tagit del av domänstyrelsens yttrande i ärendet, har i hithörande avseende till en början andragit i huvudsak följande.

I utlåtande den 26 augusti 1931 angående socialiseringsnämndens utredning och förslag rörande domänverkets omfattning, uppgifter och organisation hade riksräkenskapsverket närmare utvecklat sin uppfattning rörande affärsverkens organisationsproblem samt förordat en omläggning av organisationsformerna i syfte att ernå en renodling av företagarverksamheten och ett friställande av verkens ledning och skötsel gentemot statsmakterna. Det av utredningsmannen förordade förslaget att sammanföra Kalixverken samt tre av domänverkets sågverksanläggningar under ett nybildat aktiebolag avsåge att för en mindre del av den av staten bedrivna träförädlingsverksamheten utvinna motsvarande fördelar. En dylik stympning av domänverkets enhetliga organisation kunde riksräkenskapsverket emellertid icke finna lycklig. Ett utbrytande av tre sågverk från domänverkets övriga industriförvaltning torde i och för sig icke kunna anses stå i god överensstämmelse med rationella organisationsprinciper. De berörda sågverken ansåges ock av domänstyrelsen vara så intimt invuxna i den gemensamma organisationen, att ett lösbrytande av desamma skulle bliva till skada för domänverkets drift.

Såvitt riksräkenskapsverket kunnat finna, skulle ett sammanförande av Kalixverken och domänverkets tre omhandlade sågverk under ett nybildat bolag ej avlägsna olägenheter av den art, som tidigare framträtt i avseende

å domänverkets och Kalixverkens inbördes relationer. Den ofrånkomliga intressemotsättningen mellan domänverket och det nya bolaget skulle — även om domänverket erhöle det avgörande inflytandet över bolaget — med all sannolikhet medföra nya svårigheter och konflikthanledningar, särskilt om, såsom syntes vara förutsatt, i det nya bolagets styrelse och revision skulle ingå representanter jämväl för den privata sågverks- och cellulosaindustrin.

Vad anginge utredningsmannens uttalande rörande de fördelar i bokförings- och redovisningshänseende, som skulle vara förenade med bolagsformen, funne riksräkenskapsverket detsamma sakna reell grund. Att domänstyrelsen icke med hänsyn till behovet av rörelsefrihet vid förvaltningen ansett bolagsformen vara till någon fördel, ansåge riksräkenskapsverket däremot böra tillmätas den största vikt. Med hänsyn till detta och till vad tidigare av riksräkenskapsverket anförts och åberopats funne ämbetsverket sig böra bestämt avstyrka utredningsmannens förslag att efter Kalixverkens överförande i statens ägo överlåta dessa verk och domänverkets omhandlade sågverksanläggningar till förvaltning av ett för ändamålet upprättat aktiebolag. Under angivna förhållanden ville riksräkenskapsverket förorda, att Kalixverken efter det nuvarande Kalixbolagets avveckling införlivades med domänverket.

Riksräkenskapsverket har vidare förklarat sig icke kunna finna av utredningsmannen vidtagen höjning till 4,500,000 kronor av det av värderingsmännen angivna affärsvärdet å Kalixanläggningarna vara med hänsyn till föreliggande förräntningsmöjligheter tillfredsställande motiverad.

Härefter har riksräkenskapsverket övergått att behandla de åtgärder i budgettekniskt hänseende, som erfordrades för genomförandet av vart och ett av de i utredningen omförmälda alternativa organisationsförslagen. Därvid har riksräkenskapsverket i enlighet med utredningsmannens förslag förutsatt, att inköpspriset för Kalixverken fastställdes till 4,500,000 kronor samt att vid tillämpande av utredningens alternativ B domänverkets för överflyttning till det nya bolaget avsedda tillgångar åsattes ett värde av 6,000,000 kronor. Den av utredningsmannen föreslagna ombyggnaden av Kalix sulfatfabrik har synts ämbetsverket kunna i budgettekniskt hänseende behandlas såsom en fristående fråga. Efter angivande av dessa utgångspunkter anför ämbetsverket följande.

Det i utredningen såsom alternativ A betecknade förslaget erbjöde ur budgetteknisk synpunkt de minsta svårigheterna. Vid genomförandet av detta förslag gällde närmast att avgöra, på vilket sätt de för Kalixverkens förvärvande erforderliga medlen skulle uppbringas. Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning mötte icke hinder, att inköpspriset till den del detsamma beräknades avse fast egendom täcktes av medel från domänverkets markinköpsfond. Med ledning av värderingsmännens uppskattningar av Kalixbolagets tillgångar hade riksräkenskapsverket för sin del ansett skäligt, att lager och inventarier upptoges till ett värde av omkring 2,000,000 kronor. Under denna förutsättning skulle alltså av det antagna inköpspriset 4,500,000 kronor, omkring 2,500,000 kronor vara att hänföra till fasta anläggningar. Vid inköp av Kalixverken för domänverkets räkning syntes följaktligen ett belopp av sistangivna storlek böra utgå av markinköpsfonden. Täckningen av återstående, till lager och inventarier hänförlig del av köpeskillingen torde böra ske genom anlåtande av domänverkets driftsmedel. Enligt denna ordning skulle alltså icke erfordras att för ändamålet anvisa anslagsmedel å riksstaten.

Vad därefter anginge det av utredningsmannen förordade alternativet B måste först avgöras, till vilket belopp aktiekapitalet borde fastställas. I principiell anslutning till utredningsmannens förslag hade riksräkenskapsverket under i det föregående angivna förutsättningar funnit sig böra förorda, att aktiekapitalet i det nya bolaget bestämdes till 10,500,000 kronor. För täckande av det mot Kalixverkens inköpspris svarande aktiebeloppet, 4,500,000 kronor, torde medel böra anvisas å riksstaten. Det erforderliga anslaget torde härvid böra uppföras under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, samt bestridas av lånemedel. Den del av aktiekapitalet, som svarade mot värdet av domänverkets anläggningar, syntes däremot böra tecknas av domänverket och likvideras genom ifrågavarande anläggningars överlåtande på det nya bolaget. De av domänverket tecknade aktierna torde därefter böra omföras från domänverkets fond till fonden för statens aktier.

Ansågs den av utredningsmannen förordade utbyggnaden av Kalixverkens sulfatfabrik böra omedelbart komma till stånd, torde härför erforderliga medel få vid tillämpande av alternativ A utgå från domänverkets markinköpsfond och vid tillämpande av alternativ B anvisas å riksstaten genom höjning av anslaget till aktieteckning.

Vare sig inköpet av Kalixverken ägde rum för domänverkets eller det föreslagna nya bolagets räkning, skulle enligt i det föregående angivna förutsättningar medel bliva tillgängliga dels för återbetalning av det nuvarande Kalixbolagets skulder, dels ock för utdelning åt aktieägarna i bolaget med omkring 10 procent å aktiekapitalet.

Enligt uppgift från statskontoret uppginge Kalixbolagets skulder till statliga fonder och myndigheter den 31 december 1935 till följande belopp:

Fonden för låneunderstöd	kronor	1,500,000: —
Industrilånefonden	»	189,023: 44
Postsparbanken	»	500,000: —
Domänverket	»	237,948: —

Summa kronor 2,426,971: 44.

De från fonden för låneunderstöd och industrilånefonden till Kalixbolaget av statskontoret utlämnade lånen hade utgått av anslagsmedel, vilka å riksstaten anvisats för sådan utlåning, medan de av postsparbanken och domänverket till bolaget gjorda medelsförsträckningarna hänförde sig till av dessa myndigheter omhändertagna medel. Av förenämnda lån avsåge allenast det från fonden för låneunderstöd utlämnade lånebeloppet sådana medel, vilka efter verkställd återleverering till statsverket borde tillföras statsregleringsfonden och redovisas såsom inkomst å riksstaten. Med hänsyn till att lånet i fråga utgått av anslag, som anvisats av andra statsinkomster än lånemedel (1934/1935: Ufk III. 18), borde de återlevererade medlen å riksstaten redovisas under rubriken i anspråk tagna kapitaltillgångar.

Jämväl den vid Kalixbolagets likvidation till statsverket inflytande utdelningen å statens aktieinnehav i bolaget (1927/1928: Ufk III. 1 och 1931/1932: Ufk. II) skulle enligt enahanda grunder redovisas såsom inkomst å riksstaten under samma rubrik.

Det sammanlagda inkomstbelopp, som i anledning av ifrågavarande återlevereringar sålunda torde böra beräknas å riksstaten, hade riksräkenskapsverket med sina utgångspunkter uppskattat till 1,875,000 kronor.

Slutligen torde för aktieteckning i bolaget anvisade, vid avvecklingen icke ersatta kapitalbelopp böra avskrivas.

Undersökning rörande föreningen Nederkalix industri u. p. a.

I senare delen av sin utredning har utredningsmannen — i överensstämmelse med de riktlinjer för utredningen, som angivits i sammanhang med beslutet om dess igångsättande — till närmare övervägande upptagit frågan om en avveckling av föreningen Nederkalix industri u. p. a. (industriföreningen).

Såsom jag inledningsvis erinrat hava särskilda under år 1934 inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga i en rörande Kalixbolagets kapitalbehov m. m. upprättad promemoria bland annat yttrat, att föreningens trädande i likvidation syntes dem ofrånkomligt. Till motivering härav hava nämnda sakkunniga anfört:

Den ursprungliga planen för amortering och förräntning av det statslån på 1,597,700 kronor, som år 1928 lämnats industriföreningen, följdes blott till år 1930, då den första amorteringen erlades. Sedermera hade begärts och erhållits uppskov med 1931 och 1932 års amorteringar. År 1933 hade föreskriven amortering underlåtit och icke ens ett sedan länge föreliggande styrelsebeslut om framställning till Kungl. Maj:t om uppskov med inbetalning av förfallen ränta och amortering hade verkställts. Anmärkningsvärt vore vidare, att belegg, som av föreningsmedlemmar inbetalts såsom avbetalning på tecknade aktier, sedermera av föreningen använts att hos statskontoret likvidera förfallna, men av flertalet medlemmar försummade räntor. Vid utgången den 30 juni 1933 redovisades sålunda en kapitalfordran hos föreningens medlemmar av 1,395,321 kronor 85 öre emot en kapitalskuld till statskontoret av 1,512,970 kronor. För skillnaden 117,648 kronor 15 öre hade statskontoret ingen säkerhet i medlemmarnas reverser, enär medlemmarna ägde rätt att individuellt utbekomma sina aktier efter till föreningen gjord inbetalning. Redan vid utgången av senaste bokslutsåret utgjorde föreningens bokförda fordran för upplupna, ej betalda räntor 178,910 kronor 7 öre, och denna fordran torde till större delen vara värdelös. Föreningens styrelse hade också själv funnit föreningens ställning ohållbar och i en den 7 september 1933 daterad berättelse ifrågasatt, att föreningen borde träda i likvidation.

I det föregående har jag ävenledes i korthet omnämnt, att *länsstyrelsen i Norrbottens län* i en den 6 april 1935 dagtecknad skrivelse framlagt resultaten av en utav länsstyrelsen på grund av Kungl. Maj:ts beslut verkställd utredning rörande industriföreningen. Jämväl i vad angår denna utredning torde jag, innan jag redogör för den av utredningsmannen i nu berörda avseende verkställda undersökningen, få hänvisa till vissa uttalanden av betydelse för den följande framställningen. Bland annat har sålunda länsstyrelsen anfört följande.

Under den huvudförutsättningen att Kalixföretaget skulle komma att fortbestå i väsentligen oförändrad form och omfattning och jämväl industriföreningen beredas tillfälle fullfölja sin verksamhet — i vilket fall man skulle kunna räkna på den goda vilja till frivilligt fullgörande av skyldigheterna till föreningen, som i sådan händelse kunde tänkas förefinnas hos föreningens medlemmar — samt att viss amorteringsplan upprättades och den förfallna oguldna ränteskulden avskreves, hade länsstyrelsen antagit, att, enligt den genom länsstyrelsen verkställda undersökningen rörande de olika

föreningsmedlemmarnas (2,333 st.) ekonomiska ställning, av medlemmarnas sammanlagda oguldna kapitalinsatser, utgörande 1,392,545 kronor 85 öre, åtminstone ett belopp av omkring 653,000 kronor skulle under vissa förhållanden kunna bringas att inflyta. En summa om cirka 553,000 kronor ansåges åter vara praktiskt taget fullständigt omöjlig att återvinna, medan högre eller lägre grad av ovisshet rådde beträffande möjligheterna att uttaga det resterande kapitalbeloppet, inemot 187,000 kronor. Därest åter Kalixverken, på sätt från visst håll föreslagits, i en eller annan form komme att övertagas av domänstyrelsen, bortföle själva grunden för den av länsstyrelsen verkställda kalkylen. Väl torde en sådan förändring av företagets struktur icke i och för sig påverka vare sig industriföreningens eller dess medlemmars juridiska ansvarighet för sina ingångna förbindelser. Men det torde med fog kunna sättas i fråga, huruvida det skulle vara med rättvisa och billighet förenligt att i sådan händelse strikt följa de juridiska linjerna. Och det bleve framför allt utan varje tvivel en både synnerligen vidlyftig och oproportionerligt kostsam affär att gent emot en kompakt ortsopinion göra gällande statsverkets formella rätt till full likvid för de under så helt andra förutsättningar tecknade aktierna. En sådan aktion skulle givetvis även medföra betydande sociala och samhällsekonomiska skadeverkningar. Så vitt länsstyrelsen kunde bedöma, bleve det i själva verket de facto ogörligt att, därest bolaget såsom sådant upphörde att vara till, hos medlemmarna i föreningen uttaga några mera avsevärda belopp utöver dem, som redan influtit. Speciellt svårt bleve det helt visst att utkräva vid tiden för förändringen av företagets organisation enligt gällande amorteringsplan ännu ej till betalning förfallna belopp. Beträffande då redan förfallna summor vore de psykologiska och andra hindren för indrivning måhända något mindre, särskilt som en dylik åtgärd på sitt sätt läte sig motivera redan av skyldig hänsyn till de samvetsgranna betalarna. Under inga förhållanden torde emellertid anledning föreligga att söka upprätthålla industriföreningens verksamhet i det fall, att Kalixbolaget i dess nuvarande gestaltning försvunne.

Utredningsmannen har till en början framhållit, att, eftersom Kalixbolagets verksamhet enligt båda de i det föregående förutsatta alternativen A och B skulle upphöra, detta uppenbarligen komme att såsom en konsekvens medföra, att jämväl industriföreningen borde avvecklas, enär densamma då icke längre kunde fylla sitt ändamål.

Rörande *föreningens ekonomiska ställning* har utredningsmannen härefter lämnat ytterligare följande uppgifter.

Av ett vid senaste bokslutet — per den 30 juni 1935 — för föreningen upprättat räkenskapsutdrag framginge, att den skuld, vari föreningen häftade till statskontoret, uppginge till 1,310,405 kronor och upplupen förfallen ränteskuld per den 30 juni 1935 till 226,450 kronor 31 öre. Såsom säkerhet för denna föreningens skuld låge av föreningsmedlemmarna utfärdade reverser jämte aktier i Kalix träindustriaktiebolag. Mot berörda skuld svarade såsom föreningens praktiskt taget enda tillgång föreningens fordran hos medlemmarna enligt reverser 1,391,251 kronor 85 öre jämte upplupna ej betalda räntor 298,097 kronor 93 öre, alltså en fordringssumma av 1,689,349 kronor 78 öre.

I anslutning härtill har utredningsmannen i fråga om *möjligheterna att hos föreningen och föreningsmedlemmarna utfå statens fordran* anført i huvudsak följande.

Länsstyrelsen förutsatte i sin utredning under alla omständigheter, att den oguldna räntefordringen avskreves. Statskontorets juridiska rätt att för re-

versbeloppet jämte räntor vända sig mot föreningen skulle alltså i realiteten endast innebära, att statskontoret direkt mot föreningens medlemmar gjorde gällande föreningens fordran på dem — vilket statskontoret enligt formuleringen av de av föreningens medlemmar utfärdade reverserna hade möjlighet till — och därjämte i avräkning på sin berörda fordran tillgodogjorde sig värdet av de aktier i Kalixbolaget, vilka låge som säkerhet för föreningsmedlemmarnas till statskontoret pantsatta reverser. Huruvida dessa aktier innebure något värde, bleve helt beroende på den köpeskilling, för vilken likvidatorn vid Kalixbolagets förutsatta likvidation kunde försälja bolagets tillgångar. Skulle försäljningssumman endast motsvara Kalixbolagets skuldsumma, erhöle statskontoret för berörda aktier ingenting. Skulle åter köpeskillingen lämna rum för någon utdelning på aktierna, skulle denna för ifrågakomna aktier lämna utrymme till nedskrivning av mot utdelningen svarande del av statskontorets fordran. Huru därmed kunde gå, vore ovisst, men utredningsmannen hade i det följande utgått från att det belopp, som kunde tänkas ställas till aktieägarnas förfogande, bleve 500,000 kronor, motsvarande alltså cirka 10 procent av aktiekapitalet i bolaget.

Fråga uppstode, om ur rent affärsmässiga synpunkter ett indrivningsförsök från staten av föreningsmedlemmarnas oguldna skulder till föreningen skulle vara lönande. I likhet med länsstyrelsen måste man nog anse, att en indrivning av fulla fordringsbeloppen utan tvivel bleve en både synnerligen vidlyftig och opropotionerligt kostsam affär. Härtill komme, att aktierna teknats under helt andra förutsättningar än de nu föreliggande och jämväl med statsmakternas stöd, varför en indrivning av de teknade aktiebeloppen hos dessa aktietecknare, som till ojämförligt större delen syntes befinna sig i mycket dåliga eller ovissa ekonomiska omständigheter (mindre löntagare, arbetare etc.) måste antagas komma att av psykologiska skäl stöta på mycket stora svårigheter. En sådan aktion skulle givetvis även, såsom länsstyrelsen påpekat, medföra betydande sociala och samhällsekonomiska skadeverkningar. Aktieteckningen hade ju tillkommit bland annat för att vidmakthålla arbetstillgången i orten och därmed avhjälpa arbetslöshet och nöd i denna trakt. En indrivningsåtgärd i berört avseende skulle motverka både ett av de ändamål, varför aktieteckningen tillkommit och den sociala omsorg om befolkningen, som varit en avgörande faktor vid statsmakternas åtgärder och kreditgivning i fråga om Kalixbolaget.

Ur enbart nu berörda synpunkter skulle således den slutsatsen kunna dragas, att statsverkets fordran på de enskilda föreningsmedlemmarna borde avskrivas. En sådan åtgärd torde emellertid lida av den svagheten att den icke toge tillbörlig hänsyn till två synpunkter. *Dels* hade ju faktiskt föreningsmedlemmarna iklätt sig ifrågavarande skulder och den av dem sålunda åtagna förpliktelsen borde i princip efter deras respektive förmåga söka fullgöras, varvid den omständigheten att staten vore fordringsägare icke borde i och för sig verka till förminskande av skyldigheten såsom sådan. Väl kunde statens förut påpekade medverkan vid aktieteckningen och vid Kalixbolagets dåvarande konsolidering motivera en skäligen nedsättning av statens krav mot de enskilda föreningsmedlemmarna, men till en fullständig avskrivning av deras berörda skulder torde motivering häri icke kunna finnas. *Och dels* torde en fullständig avskrivning av statsverkets berörda fordran synas mindre tilltalande för sådana aktieägare och föreningsmedlemmar, som lojalt fullgjort (helt eller delvis) sin betalningsskyldighet och som näppeligen torde finna det med rättvisa och billighet överensstämmande, att deras inbetalningar i sådant fall skulle skett förgäves. De, som helt eller delvis fullgjort sina skyldigheter mot staten, borde hava rätt att komma i ett bättre läge än de, som oaktat de så kunnat, icke gjort det.

Beträffande *det närmare förfarandet vid industriföreningens avveckling* har utredningsmannen funnit sig böra framlägga följande *förslag*, som vore avsett att såvitt möjligt tillgodose nyss anförda synpunkter:

Sedan Kalixbolaget trätt i likvidation och försålt sina tillgångar, borde jämväl industriföreningen träda i likvidation samt till statskontoret avstå det vid föreningens avveckling behållna beloppet. Staten skulle icke efterskänka sin fordran men skulle som likvid för densamma hos varje föreningsmedlem godtaga *dels* de av honom tecknade aktierna i Kalixbolaget, som alltså skulle av staten med äganderätt övertagas, *dels ock* en kontantsumma, vilken som ackord å statens hela återstående fordran hos medlemmen skulle inbetalas inom viss angiven tid. Oguldna räntor överhuvud skulle helt avskrivs, så att ackordssumman endast beräknades å kapitalbeloppen. Å andra sidan skulle medlemmarna icke heller få tillgodoräkna sig ränta å av dem inbetalade belopp. Vid bestämmandet av ackordsbeloppen borde hänsyn tagas till de föreningsmedlemmar, som verkställt avbetalningar på sin skuld till föreningen, så att dessa avbetalningar berättigade till minskning av den ackordssumma, varje medlem skulle erlägga. Ju mera en medlem avbetalt, desto mindre skulle han behöva erlägga ackordsvis. Genom ett sådant förfaringssätt skulle den viktiga synpunkt tillgodoses, att de lojala inbetalarna finge nytta av sina tidigare inbetalningar, så att det icke med skäl skulle kunna påstås, att sådana inbetalare gjort sina inbetalningar förgäves och att de föreningsmedlemmar, som, oaktat de kunnat betala, icke inbetalt något eller endast erlagt en obetydlig avbetalning, sluppit undan lindrigare. Ackordssumman skulle sättas till förslagsvis 10 procent å föreningsmedlemmens hela ursprungliga skuld (= tecknade belopp). Varje föreningsmedlem finge från den summa, han sålunda skulle betala, avdraga ett belopp, åstadkommet på följande sätt. Man uträknade, hur många procent hans kontanta inbetalningar till föreningen utgjorde av hela hans enligt amorteringsplanen till betalning förfallna skuldsumma; med lika många procent minskades den kontanta ackordssumma, han skulle erlägga. En medlem hade exempelvis tecknat aktier för 1,000 kronor, varav 340 kronor förfallit till betalning, samt därå avbetalt 250 kronor eller alltså 73 procent av förfallna beloppet. Han skulle då egentligen såsom ackordsbelopp erlägga 10 procent av 1,000 kronor eller således 100 kronor men finge på grund av sina avbetalningar minska sistnämnda belopp med 73 procent d. v. s. med 73 kronor. Återstode alltså 27 kronor att betala för att en sådan medlem skulle bli helt skuldfri.

Medlemmar, som till föreningen avbetalt belopp lika med eller överstigande sina förfallna amorteringar, skulle vidare anses hava därigenom fullgjort ackordslikviden och således vara fria från vidare betalningar. Vad anginge av föreningsmedlemmarna tecknade belopp hade härav enligt uppgift från föreningen inbetalts dels 12,990 kronor avseende fullt erlagda tecknade kontantinsatser och dels 193,744 kronor utgörande delvis erlagda sådana insatser. Emellertid hade föreningens styrelse såsom förut nämnts använt närmare 118,000 kronor härav icke till amortering å föreningens lån hos statskontoret utan till betalning av räntor därstädes. Billigheten torde kräva, att sådan föreningsmedlem, som till föreningen till fullo inbetalt hela sitt tecknade belopp, berättigades från statskontoret utfå de av honom tecknade aktierna och återfå sin revers. Likaså borde föreskrivas, att föreningsmedlem, som till föreningen inbetalt 90 procent eller däröver av sitt tecknade belopp skulle av statskontoret återfå vad han betalt över 90 procent, enär ju statskontoret i annat fall finge för mycket med hänsyn tagen till de 10 procent, som beräknades inflyta på själva aktierna.

Medlem, som inom bestämd tid fullgjort ackordslikviden, skulle återfå sin revers och anses hava likviderat sin skuld. De medlemmar åter, som vid ackordstidens utgång icke fullgjort sina betalningar, skulle anses hava förverkat rätten till ackordet och alltså vara skyldiga betala skulden i dess helhet. Indrivningsåtgärder skulle då vidtagas mot sådana av dem, som skäligen kunde förmodas hava tillgångar till betalning. På grund härav borde vid undersökning genom offentlig myndighet (förslagsvis landsfiskal, som då kunde utgå från länsstyrelsens förberörda utredning angående varje enskild föreningsmedlems betalningsförmåga) fastslås, vilka föreningsmedlemmar, som finge anses sakna medel för å dem belöpande ackordslikviders fullgörande. Genom ett dylikt förfarings sätt undvekes den vidlyftiga apparat, som ett stort antal lagsökningsärenden med ty åtföljande utmättningsförsök med oviss utgång skulle innebära. Vad åter beträffade sådana föreningsmedlemmar, som på angivet sätt konstaterats sakna förmåga att fullgöra sina betalningar, borde fordringarna å dem helt avskrivas. Att i nu förevarande fall den summa, som staten på grund av bristande betalningsförmåga hos föreningsmedlemmarna måste beräknas få avskriva, antagligen bleve relativt betydande, torde till stor del vara att hänföra till den omständigheten, att såsom föreningsmedlemmar uppenbarligen i stor utsträckning godtagits personer, som icke befunno sig i sådana ekonomiska villkor, att de kunde av egna medel gälda tecknade aktiebelopp.

Slutligen har utredningsmannen något berört *orsakerna till det läge, vari föreningen råkat*. En bidragande orsak härtill syntes, framhåller utredningsmannen, vara nyss anmärkta förhållande — vilket framginge av den utav länsstyrelsen verkställda undersökningen rörande föreningsmedlemmarnas betalningsförmåga — att såsom medlemmar i föreningen i mycket stor omfattning godtagits personer, som saknade tillräckliga tillgångar eller möjligheter att betala de av dem tecknade beloppen. I likhet med länsstyrelsen har utredningsmannen även ansett sig böra påpeka, att föreningsstyrelsen vid bevakandet av föreningens intressen ådagalagt en påfallande passivitet. I detta hänseende vore särskilt anmärkningsvärt, att under årens lopp oguldna förfallna amorteringar icke från början indrivits. Emellertid har utredningsmannen, lika med länsstyrelsen, funnit, att man icke borde underskatta de betydande svårigheter av skilda slag, som mött styrelsen i dess arbete såväl genom den efter föreningens bildande inträdda konjunkturförsämringen i trävarubranschen — varigenom de tecknade aktiernas värde i hög grad reducerades — som genom ortsopinionen mot indrivningsåtgärder. Utredningsmannen har ej heller ansett sig böra i detta sammanhang föreslå några särskilda åtgärder i anledning av nu påtalade förhållanden.

I de avgivna *yttrandena* har frågan om industriföreningens avveckling berörts endast av kommerskollegium och socialstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, statskontoret och riksräkenskapsverket.

Kommerskollegium och socialstyrelsen hava förklarat sig kunna i huvudsak tillstyrka den form för avveckling av industriföreningen, som av utredningsmannen föreslagits. Visserligen kunde det framlagda förslaget, yttra ämbetsverken, måhända sägas icke innebära full rättvisa åt dem, som i större utsträckning fullgjort sina åtaganden i fråga om aktieteckningen, men

det syntes ämbetsverken svårt att på ett enkelt och överskådligt sätt uppställa ett system för uppgörelse, som inom den givna ekonomiska ramen medgäve en avsevärt mera rättvis avveckling. Med hänsyn till det sätt, varpå föreningens angelägenheter i åtskilliga avseenden handlagts, och trots att föreningsstyrelsen tvivelsutan haft att kämpa med betydande svårigheter hava ämbetsverken likväl ställt sig synnerligen tveksamma till frågan, huruvida billighetsskäl i samma utsträckning som för föreningens delägare i övrigt kunde göras gällande beträffande ledamöterna av föreningens styrelse. Ämbetsverken anmärka vidare, att föreningen för betalning av räntor till statskontoret använt ett ingalunda obetydligt belopp, härrörande från av föreningsmedlemmar inbetalda amorteringsbelopp. Vid föreningens avveckling torde i allt fall enligt ämbetsverkens förmenande vara skäligt, att berörda medel avräknades såsom amortering gentemot statskontoret.

Jämväl *länsstyrelsen i Norrbottens län* har i allt väsentligt tillstyrkt det beträffande industriföreningen föreslagna avvecklingsförfarandet, därvid länsstyrelsen, i likhet med kommerskollegium och socialstyrelsen, förklarar sig icke hava lyckats utfinna en lösning, som på ett samtidigt lika enkelt och mera rättvist sätt reglerade en uppgörelse mellan det allmänna och föreningsmedlemmarna.

Statskontoret, som funnit det sätt, på vilket föreningen fullgjort sina åligganden mot statsverket, lämna rum för allvarliga erinringar, har med hänsyn härtill uttalat viss tveksamhet inför det framlagda avvecklingsförslaget, helst som detsamma måste anses mindre gynnsamt för de delägare, som i högre grad än andra sökt infria gjorda åtaganden. Statskontoret har emellertid förklarar, att ämbetsverket i frågans nuvarande läge och i betraktande av svårigheterna att finna en ur olika synpunkter tillfredsställande ordning dock icke hade någon annan lösning att föreslå utan finge ansluta sig till vad utredningsmannen föreslagit.

Ej heller *riksräkenskapsverket* har med hänsyn till föreliggande omständigheter i nuvarande läge ansett sig böra framställa erinran mot en lösning i enlighet med de av utredningsmannen uppdragna riktlinjerna. Beträffande de med en dylik lösning förknippade finansiella konsekvenserna har ämbetsverket anfört följande.

Enligt från riksgäldskontoret inhämtade uppgifter utgjorde industriföreningens kapitalskuld till statsverket den 31 december 1935 1,510,405 kronor, varav 1,412,705 kronor hänförde sig till anslag, som utgått av lånemedel, och 97,700 kronor till anslag, som utgått av andra statsinkomster än lånemedel (1927/28 Ufk: III. 1). Huru stor del av det sammanlagda skuldbeloppet, som genom det föreslagna ackordsförfarandet samt eventuell indrivning hos föreningsmedlemmarna skulle kunna täckas, torde icke nu kunna fastställas. I varje fall torde slutresultatet bliva, att huvudparten av statsverkets kapitalfordran hos föreningen måste avskrivs. För täckande av statens i samband härmed förlorade lånemedel erfordrades, att särskilt anslag anvisades å riksstaten under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden. Anslaget, som borde givas förslagsanslags natur, torde i avsaknad av annan beräkningsgrund böra uppföras till belopp, som ungefärligen motsvarade de i statens fordran nu bundna lånemedlen eller 1,400,000

kronor. Slutligen borde för understöd till föreningen av andra statsinkomster än lånemedel anvisade, vid avvecklingen ej ersatta kapitalbelopp avskrivas.

*Departements-
chefen.*

Av vad i det föregående anförts framgår, att statens tidigare stödåtgärder i avseende å Kalix träindustriaktiebolag i främsta rummet varit motiverade av sociala hänsyn. Dessa hava gjort sig så mycket starkare gällande som Nederkalix kommun i trots av de fördelar, som uppehållandet av ifrågasvarande industriella verksamhet medfört, lidit hårt av arbetslöshet och det till följd av kommunens isolerade läge varit förknippat med betydande svårigheter att överföra överflödig arbetskraft till andra orter. Berörda hänsyn torde, enligt vad de över den nu senast verkställda utredningen avgivna yttrandena giva vid handen, med oförminskad styrka påkalla ett upprätthållande i minst samma omfattning som hittills av verksamheten vid Kalixföretagets anläggningar. Av länsstyrelsen i Norrbottens län har med skärpa framhållits, att den nära nog permanenta arbetslöshet av ej ringa utbredning, som råder inom länet, manar till ett noggrant tillvaratagande av alla utkomstmöjligheter, som kunna yppa sig. Såväl länsstyrelsen som kommerskollegium, socialstyrelsen och statens arbetslöshetskommission hava funnit det ur dessa synpunkter oundgängligt, att driften vid Kalixanläggningarna tryggas. Jag kan för egen del icke annat än ansluta mig till denna uppfattning. Den nu förebragta utredningen synes mig också hava ådagalagt, att förutsättningar finnas för att verksamheten efter vissa omläggningar skall kunna bedrivas på ett sätt som rent affärsmässigt tillfredsställer skäligen anspråk.

Då stöd åt företaget lämnades vid 1934 års riksdag gåvos hjälpåtgärderna en allenast tillfällig karaktär. Avsikten var att efter närmare utredning överväga en mera slutgiltig lösning av spörsmålet. Behovet av att ett avgörande kommer till stånd aktualiseras därigenom, att bolagets senaste kontrakt om virkesleveranser från domänverket upphör att gälla med utgången av avverkningsvintern 1935/1936. Genom de utredningar, vilka ägt rum efter 1934 års riksdagsbeslut, har material förebragts för bedömande av det lämpligaste tillvägagångssättet vid ett ordnande av frågan på längre sikt. Av vad i ärendet förekommit torde med tämligen stor tydlighet framgå, att ett fortsättande av driften vid Kalixföretagets anläggningar av praktiskt-ekonomiska skäl bör äga rum under samma ledning som verksamheten vid domänstyrelsens sågverksanläggningar i Norrbottens län. Erinras må härvid, att fortsatt säkrad drift vid Kalix sulfatfabrik är ur affärssynpunkt av betydelse för domänverket, då därigenom avfallet från sågverken vid Båtskärsnäs och Sandvik kan nyttiggöras. Beträffande frågan hur omläggningen organisatoriskt skall på bästa sätt kunna genomföras hava olika meningar kommit till uttryck. Båda de i den senaste utredningen övervägda alternativen härutinnan synas mig hava goda skäl för sig. Ett slutgiltigt val mellan dem lär enligt mitt förmenande icke för det närvarande med fördel kunna ske. Såsom framgår av domänstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande skulle överförandet till ett

särskilt bolag av styrelsens sågverksanläggningar i Norrbotten medföra vissa konsekvenser för styrelsens övriga sågverksdrift. De härmed förenade omständigheterna föreligga icke tillräckligt utredda. Då emellertid, såsom redan antytts, med hänsyn till Kalixbolagets ställning beslut vid innevarande års riksdag är i hög grad önskvärt, synes mig intet hinder föreligga, att Kalixföretaget nu omhändertages av domänverket i dettas egen regi, vilket ur såväl praktiska synpunkter som rent tekniskt är tämligen lätt att realisera. Sedan beslut av denna innebörd fattats, bör domänstyrelsen erhålla i uppdrag att närmare utreda den inverkan på domänverkets drift, som ett sammanförande av Kalixanläggningarna samt domänverkets nuvarande sågverk i Norrbotten i ett särskilt av domänstyrelsen ägt bolag skulle medföra. Därjämte bör detta utredningsuppdrag även innefatta uppgörande av detaljerade förslag till bildande av ett dylikt bolag samt till organiserande av nödigt samarbete mellan bolaget och domänverkets övriga sågverksrörelse, varvid helt naturligt även bör beaktas frågan om pensioneringen av bolagets personal o. d. Jag tillstyrker alltså, att förslag till Kalixbolagets avveckling nu förelägges riksdagen i enlighet med utredningsmannens alternativ A. Då nyssnämnda utredning — vars igångsättande torde böra uppdragas åt domänstyrelsen så snart riksdagen meddelat sitt beslut i ärendet — föreligger, torde slutlig ståndpunkt till organisationsfrågan kunna tagas.

Avvecklingen av Kalix träindustriaktiebolag bör, på sätt utredningsmannen angivit, ske i den formen, att bolaget går i likvidation, därvid domänverket uppträder som köpare av bolagets tillgångar. Med hänsyn till utredningen i ärendet torde domänverket skäligen kunna utgå från ett värde å dessa av 4,000,000 kronor, vilket belopp ungefär lika fördelar sig å dels lager och inventarier, dels fasta anläggningar. Köpeavtalet torde böra underställas Kungl. Maj:t för godkännande. Jag förutsätter, att härvid, om av någon anledning så skulle befinnas erforderligt, även ett avtal, innefattande något högre köpeskillning än som följer av det nyss anförda, må kunna godtagas.

Med avseende å finansieringen av ifrågavarande förvärv torde, i anslutning till vad såväl domänstyrelsen som riksräkenskapsverket föreslagit, den del av inköpssumman, som beräknas avse lager och inventarier, böra täckas med anlåtande av domänverkets driftsmedel samt återstoden eller vad som belöper å fast egendom utgå från domänverkets markinköpsfond. Vad beträffar en eventuell utbyggnad av sulfatfabriken ävensom andra förändringar i avseende å Kalixföretagets anläggningar synes det mig riktigaast, att frågan härom upptages till närmare prövning av domänstyrelsen, sedan domänverket blivit ägare av sagda anläggningar.

De medel, som enligt vad nyss anförts komma att inflyta vid försäljningen av Kalixbolagets tillgångar, böra givetvis i första hand användas för återbetalning av bolagets skulder. Härvid bör ihågkommas, att, därest köpeskillningen kommer att överstiga den sammanlagda skuldsumman, av det för utdelning åt aktieägarna disponibla beloppet något mer än 75 procent på grund av statens aktieinnehav i bolaget återgår till statsverket. Såsom riks-

räkenskapsverket anmärkt och på skäl, nämnda ämbetsverk anført, bör en dylik å staten belöpande utdelning ävensom det å riksstaten för budgetåret 1934/1935 från fonden för låneunderstöd till bolaget anvisade lånebeloppet 1,500,000 kronor — eller den del därav som må komma att täckas av köpe-skillingen — efter verkställd återleverering till statsverket tillföras statsregleringsfonden och redovisas såsom inkomst å riksstaten under rubriken »I anspråk tagna kapitaltillgångar». Det för budgetåret 1936/1937 framlagda förslaget till riksstat torde till följd härav böra ändras. Av anledning, som jag i det följande kommer att angiva, torde å samma riksstatsförslags utgifts-sida böra beräknas en anslagsökning av förslagsvis 1,400,000 kronor. Jag anser skäl tala för att, i den mån förenämnda återleverering till statsverket uppgår till belopp, överstigande det sist omförmälda, den överskjutande delen må tagas i anspråk för återgäldande till domänfonden av vad domänverket enligt förut anförda grunder kan komma att betala för Kalixbolagets tillgångar utöver 4,000,000 kronor. Beslut angående en dylik överföring till domänfonden torde, om riksdagen godkänner vad jag här föreslagit, få i sinom tid meddelas av Kungl. Maj:t. På grund av vad nu anförts torde förenämnda å riksstatens inkomstsida ingående medel icke böra upptagas till högre belopp än 1,400,000 kronor. Närmare förslag härutinnan torde chefen för finansdepartementet framdeles komma att anmäla. Den del av det utav staten direkt tecknade aktiekapitalet, som ej återflyter till statskassan, torde böra avskrivas.

Vad härefter angår industriföreningen framgår av utredningen, att medlemmarna däri, vilka för möjliggörande av aktieteckning i Kalixbolaget beretts lån av statsmedel, till övervägande delen underlåtit att fullgöra sina förpliktelser på grund av samma lån. Oaktat de anmärkningsvärda förhållanden, som härutinnan varit rådande, torde emellertid, med hänsyn till de särskilda omständigheter under vilka berörda aktieteckning ägt rum, billighetsskäl tala för att staten icke helt ut gör sin rätt gällande. Frågan kompliceras därav, att vissa föreningsmedlemmar erlagt full betalning för sina aktier, andra underlåtit att betala, medan slutligen andra verkställt större eller mindre amorteringar. Att vid ett efterskänkande i viss utsträckning av statens ifrågavarande fordran uppnå ett i allo rättvist resultat torde — utan kontant återbäring till vissa medlemmar, vilket jag ej anser mig böra ifrågasätta — i betraktande av det nyss sagda icke låta sig göra. I likhet med utredningsmannen förordar jag, att staten godtager ett skäligt ackord som likvid för sin fordran. Ackordets storlek synes böra bestämmas till 20 procent av vederbörande föreningsmedlems ursprungliga kapitalskuld. Betalningsansvaret för oguldna räntor torde, på sätt utredningsmannen föreslagit, böra efterskännas. Däremot kan jag ej biträda utredningsmannens förslag angående beräkandet av de avdrag, som — allt efter storleken av tidigare amorteringar — skulle få göras å ackordssumman. Enligt min mening torde en rättvisare avvägning ske, om amorteringsbeloppet helt ut avräknas å sagda summa. Den, som redan inbetalat ett belopp, motsvarande 20 procent av sin ursprungliga kapitalskuld,

bör alltså vara fritagen från ytterligare betalningsskyldighet. I samband med att ackord på nu angivet sätt kommer till stånd böra, såsom utredningsmannen framhållit, de aktier, för vilkas tecknande skuldsättningen ägt rum, överlåtas å staten. Föreningsmedlem, som till fullo inbetalat eller inbetalar tecknat aktiebelopp, bör å andra sidan bliva ägare till de av honom tecknade aktierna och fritagas från ytterligare betalningsansvar gentemot staten eller föreningen på grund av sin i samband med ifrågavarande aktieteckning utfärdade skuldförbindelse. Skulle vid avvecklingen av Kalixbolagets affärer bolagets tillgångar förslå till någon utdelning å aktierna och visar det sig därvid, att det å viss aktie sålunda belöpande beloppet, ökat med belopp, som av aktietecknare må hava erlagts i amortering för samma aktie, överstiger aktiens nominella värde, bör vederbörande vara berättigad att utbetomma det överskjutande beloppet.

Ackordslikviden bör för att kunna godtagas fullgöras inom viss tid enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, förslagsvis före den 1 juli 1937. De, vilka vid utgången av sagda tid underlåtit att betala, böra, i anslutning till vad utredningsmannen föreslagit, vara pliktiga att gälda den oguldna kapitalskulden i dess helhet. Befrielse från betalningsskyldighet synes emellertid, jämväl i överensstämmelse med utredningsmannens förslag, böra få medgivas i fall, där så med hänsyn till vederbörandes ekonomiska omständigheter finnes påkallat. Avgörandet härutinnan torde tillkomma Kungl. Maj:t.

Enligt riksräkenskapsverkets utlåtande uppgick industriföreningens kapitalskuld till statsverket den 31 december 1935 till 1,510,405 kronor. Av detta belopp hade 1,412,705 kronor ställts till föreningens förfogande av lånemedelsanslag. Vidare framgår av utredningsmannens redogörelse, att föreningens ränteskuld den 30 juni 1935 belöpte sig till 226,450 kronor 31 öre. Till följd av storleken av sistnämnda skuld förefaller det osäkert, huruvida de belopp, vilka genom ackordsförfarandet och eventuella indrivningsåtgärder må komma att inflyta, förslå till gäldande ens till någon del av kapitalskulden. I den mån så ej blir fallet torde statens ifrågavarande fordran böra avskrivas. I anslutning till vad riksräkenskapsverket anfört torde därför, i samband med att den av mig nu förordade anordningen för avveckling av föreningen beslutas, böra å riksstaten under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden, anvisas ett förslagsanslag till belopp, motsvarande det i föreningens kapitalskuld ingående lånemedelsbeloppet eller i runt tal 1,400,000 kronor. Anslaget torde böra uppföras på nästa budgetårs stat. Med hänsyn till den av mig i det föregående tillstyrkta ökningen å riksstatens inkomstsida torde någon rubbning i den för riksdagen framlagda finansplanen för nämnda budgetår icke föranledas härav.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) medgiva, att åtgärder må vidtagas för Kalix träindustriaktiebologs likvidation och verksamhetens övertagande av

Kungl. Maj:ts proposition nr 193.

domänverket i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder;

2) medgiva, att åtgärder må vidtagas för avveckling av föreningen Nederkalix industri u. p. a. i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder;

3) till *avskrivning av lånekapital, anvisat åt föreningen Nederkalix industri u. p. a.*, under utgifter för kapitalökning, avbetalning å statsskulden, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett *förslagsanslag* av 1,400,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Allan Tigerschiöld.